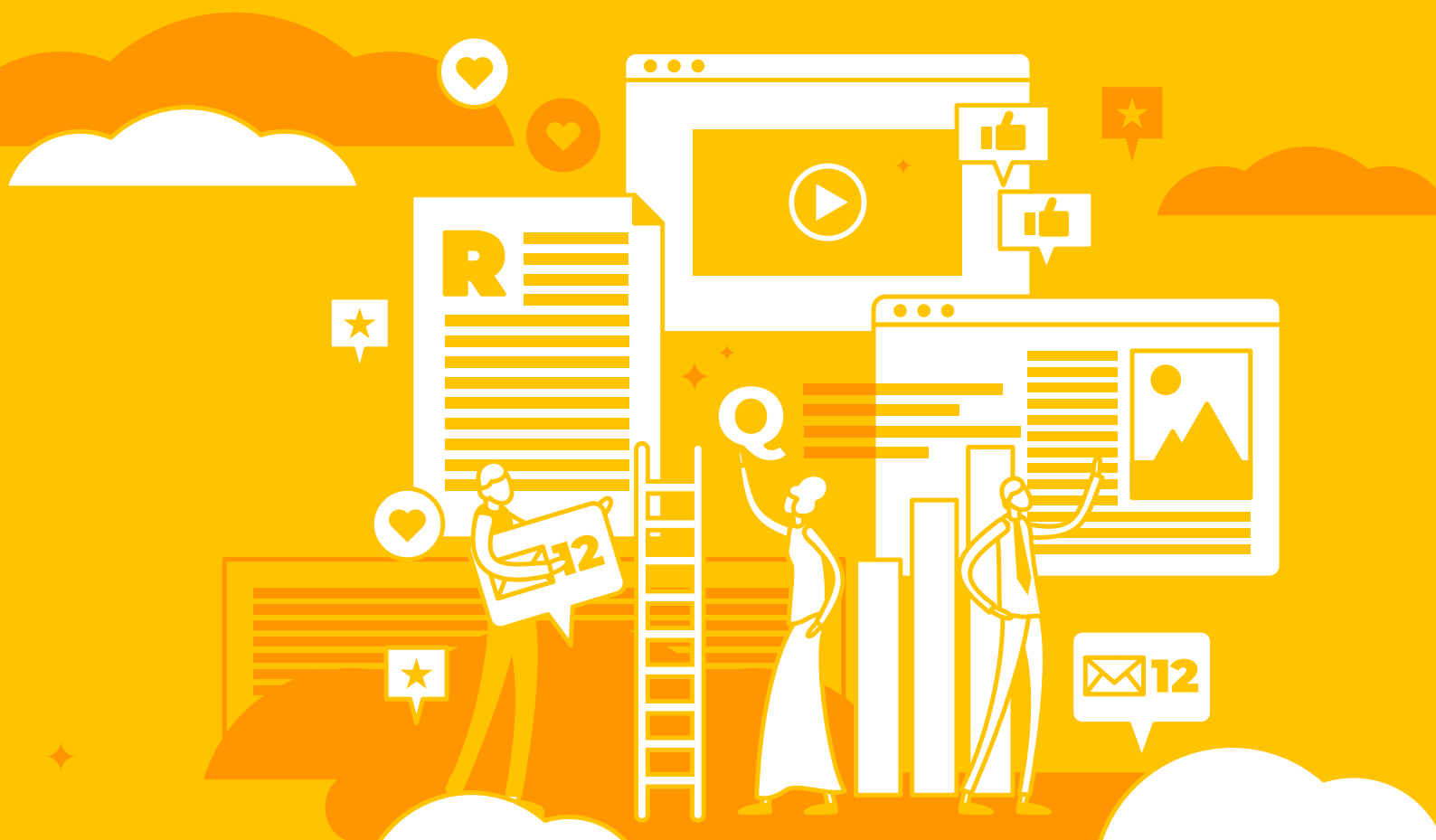

Gaitasun
digitaletan
prestakuntza

1

Informazioa eta datuak bilatzea eta tratatzea

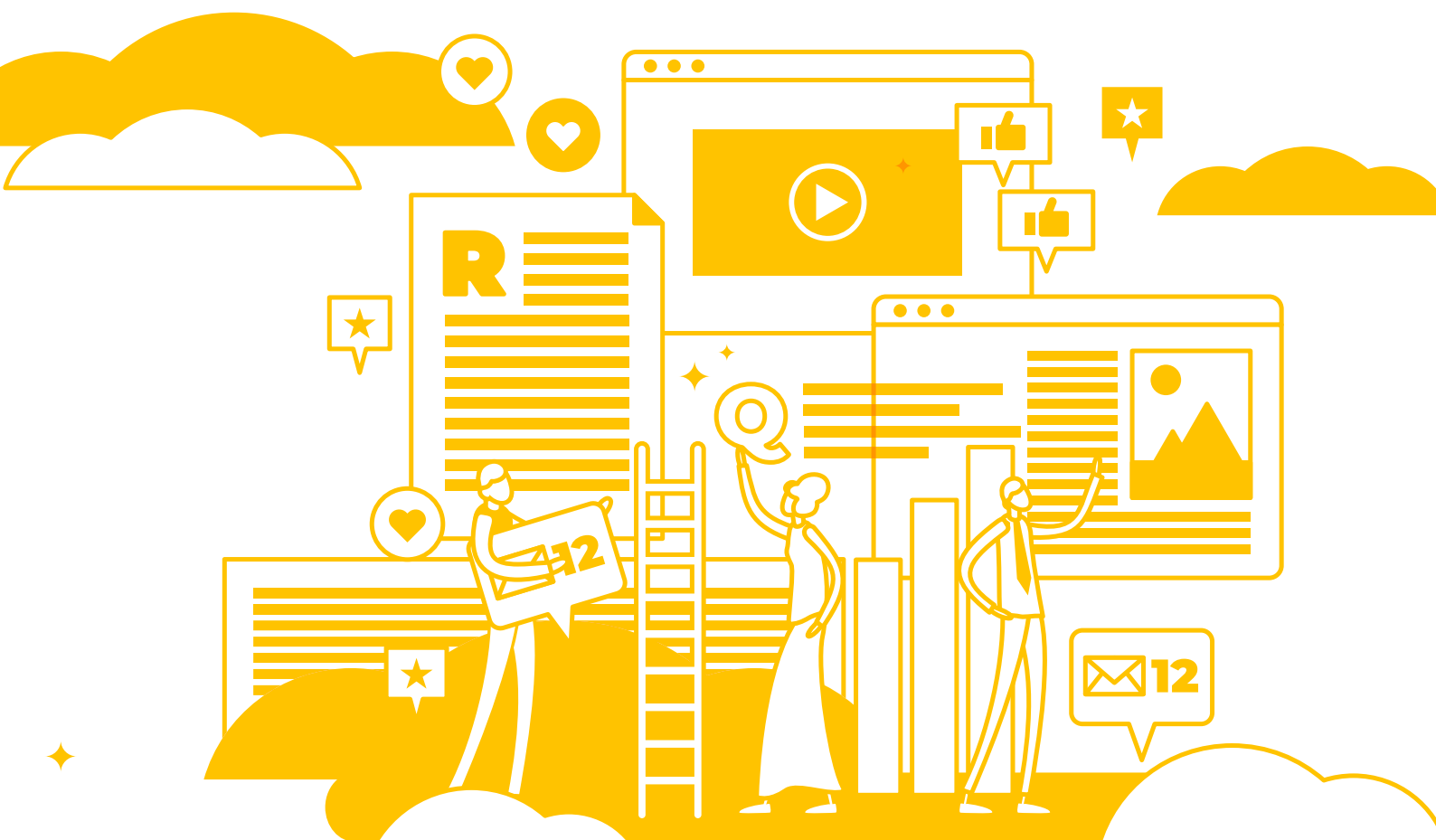

Gaitasun
digitaletan
prestakuntza

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

B2maila

Informazioa eta datuak bilatzea eta kudeatzea

AURKIBIDEA

1.1. NABIGATZEA, BILAKETAK EGITEA ETA DATUAK, INFORMAZIOA ETA EDUKI DIGITALA IRAGAZTEA

- [*Web-irisgarritasuna Interneteko nabigazioan eta bilaketetan*](#)
- [*Sare sozialetan nabigatzea eta informazioa bilatzea*](#)

1.2. DATUAK, INFORMAZIOA ETA EDUKI DIGITALAK EBALUATZEA

- [*Clickbait delakoa identifikatzeko gida metodologikoa*](#)
- [*Babestutako edukiak identifikatzeko gida metodologikoa*](#)
- [*Adimen artifizialaren aplikazio aurreratua edukien kudeaketan*](#)

1.3. DATUAK, INFORMAZIOA ETA EDUKI DIGITALAK KUDEATZEA

- [*Gailuak kudeatzea*](#)
- [*Eduki konprimatuak kudeatzea*](#)
- [*Segurtasun-kopietako edukiak kudeatzea*](#)

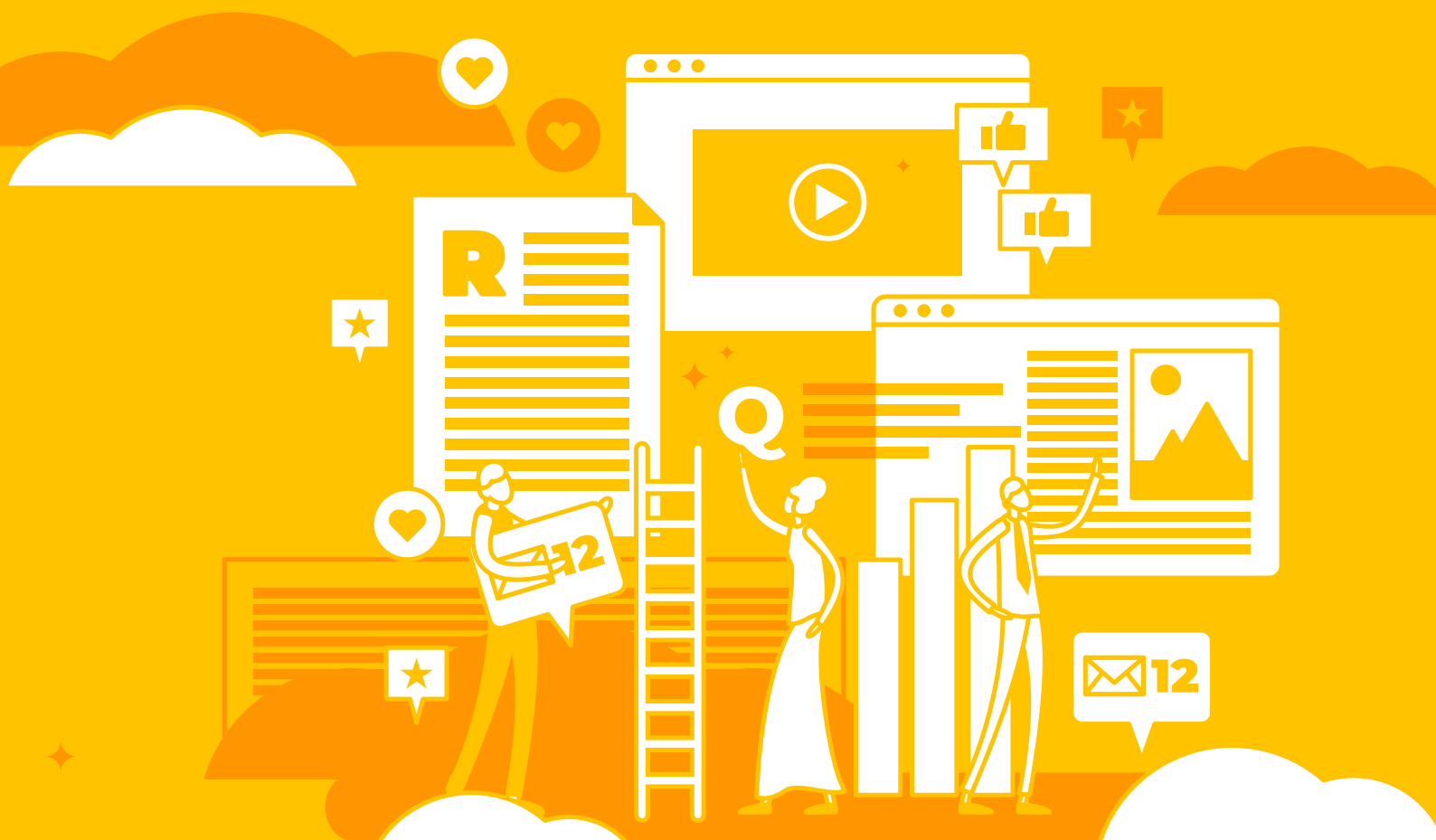

DigitAll

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

1.1

**NABIGATZEA,
BILAKETAK EGITEA
ETA DATUAK,
INFORMAZIOA ETA
EDUKI DIGITALA
IRAGAZTEA**

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

B2maila 1.1 Nabigatzea, bilaketak egitea eta datuak,
informazioa eta eduki digitala iragaztea

Web- irisgarritasuna Interneteko nabigazioan eta bilaketetan

Web-irigarritasuna nabigazioan eta informazio-bilaketan

Nabigatzaileak erabiltzen dira Interneten nabigatu eta informazioa bilatzeko, eta, horretarako, hainbat bilaketa-estrategia eta bilaketa-tresna erabiltzen dira. Hala ere, teknologiek eskuratzea ez da beti bideragarria pertsona guztientzat, mugaren bat dagoelako, desgaitasun edo gaixotasunen bat kasu.

Teknologiak erabiltzeko mugen ondoriozko gizarte-arrakala murrizteko asmoz, hainbat araudi eta gida garatu dira azken hamarkadetan, helburu dutenak lortzea web-orrialdeen, webguneen eta web-atarien diseinua eta garapena ahalik eta eskuragarrienak izan daitezzen.

Dokumentu honen helburua da irigarritasunaren kontzeptua webgunean nabigatzearekin lotuta berrikustea, bai eta nabigatzaileetan eta bilaketa-tresnetan eskuragarri dauden eta Interneten nabigatzea irigarriagoa bilakatzen duten oinarrizko zenbait tresna eta funtzionalitate deskribatzea ere.

1. irudia. Down Madrid elkarteak ikasle bat, web-orrien irigarritasunak informazioa oztoporik gabe eskuratu ahal izatea bermatzeko duen garrantziari buruzko informazioaren eta komunikazioaren teknologiei buruzko ikastaro batean. *Iturria: Tecnobility. Argazkia: DOWN MADRID (e.digitall.org.es/tecnobility).*

Web-irigarritasuna: definizioa eta araudiak

Web-irigarritasunak web-orriak, webguneak eta web-atariak diseinatzeko eta garatzeko praktika teknologiko bati egiten dio erreferentzia. Jardunbide inklusiboa da, desgaitasuna duten pertsonak aipatu produktu informatikoak erabili ahal izateko estandarrak eta irizpideak definitzen baititu.

Espainiako Administrazio Elektronikoaren arabera (e.digitall.org.es/normas-accesibilidad), web-irigarritasunari dagokionez, herrialdeko garapen teknologikoa Europar Batasuneko 301 549 v3.2.1 (2021-03) arauak ("Irisgarritasun baldintzak informazioaren eta komunikazioaren teknologiekin lotutako produktu eta zerbitzuentzat") gidatzen du funtsean. Bertan, informazioaren eta komunikazioaren teknologiekin lotutako produktu eta zerbitzuek bete beharreko irigarritasun-irizpideak zehazten dira, besteak beste, webguneek, softwareak, aplikazioek, dokumentuek eta hardwareak. W3C erakundeak ezarritako web-edukiaren (WCAG) 2.1 irigarritasun-jarraibideak ere funtsezkotzat jotzen dira Espainiako garapen teknologikoarentzat.

OHARRA

W3C

WWW partzuergoa (World Wide Web Consortium) nazioarteko erakunde bat da, epe luzera World Wide Web edo webaren hazkundera bermatzen duten estandarrak eta gomendioak garatzen dituena.

Web-helbidea: w3.org

Informazio gehiago

Web-irigarritasunean eta araudietan sakontzeko, web-helbide hau kontsulta daiteke:

- EN 301 549 v3.2.1 araua (2021-03): e.digitall.org.es/norma-en
- Web-edukiaren (WCAG) 2.1 irigarritasun-jarraibideak: e.digitall.org.es/WCAG

Nabigatzeko eta informazioa bilatzeko erabilgarriak diren web-irigarritasuneko oinarrizko funtzionaltasunak eta tresnak

Interneten nabigatzeko eta informazioa bilatzeko, irigarritasuna errazten duten funtzionaltasunak garatu dira. Funtzionaltasun erabilienak honako hauek dira:

- **Web-orrien bistaratzea**

- 1| Letra-tipoaren tamaina aldatzea.**

Letra-tipoaren tamaina handitzeko, **CTRL** tekla eta ondoren **+** ikurra sakatu behar da, eta, tamaina txikitzeko, **CTRL** tekla eta ondoren **-** ikurra. Beste aukera bat CTRL tekla sakatu eta aldi berean saguaren gurpila mugitzea da. Beste aukera bat nabigatzailearen goiko eskuineko izkinako menua zabalgarria ireki eta tamaina aldatzeko **Zoom** aukera baliatzea da. Lupa itxurako ikonoaren bidez ere egin daiteke zuzenean.

- 2| Testuaren kolorea eta web-orriaren atzealdea aldatzea.**

Horretarako, nabigatzailearen konfiguraziora sartu behar da, eta, ondoren, Itxura sekziora.

- **Hizkuntzarekin lotutako egokitzapenak**

- 1| Nabigatzailearen lehenetsitako hizkuntza aldatzea.**

Horretarako, konfigurazioan, hizkuntzen aukerara sartu behar duzu, eta nahi duzun hizkuntza hautatu.

- 2| Web orri bat itzultzea.**

Behin itzuli nahi duzun web-orria ireki ondoren, saguaren eskuineko botoian klik egin behar duzu eta gaztelaniara itzultzeko aukerara jo. Hori bai, garrantzitsua da azpimarratzea funtzionalitate hori ez dagoela beti gaituta, hainbat faktoreren mende baitago, adibidez nabigatzaile mota eta web-orriaren, webgunearen edo web-atariaren konfigurazioa. Hala ere, kasu gehienetan eduki digitala itzuli ahal izango da.

- **Sagurik gabeko sarbidea**

Sagua erabili ezin dutenek hainbat komando erabil ditzakete web-orri baten barruan mugitzeko edo ekintzaren bat egiteko, adibidez:

- 1 | **TAB.** Web-orri baten barruan dagoen web-esteka bakoitzera zuzenean joateko aukera ematen du.
- 2 | **MAIUSKULA+TAB.** Web-orri bateko elementuen artean atzerantz mugitzeko aukera ematen du.
- 3 | **ESC.** Web-orri baten deskarga geldiarazten du.
- 4 | **F5.** Unean uneko web-orria eguneratzen du.
- 5 | **ALT +D.** Helbideen barrara joateko aukera ematen du.
- 6 | **ALT+EZKERRETARAKO GEZIA.** Aurreko web-orrira joateko aukera ematen du.
- 7 | **MAIUSKULA+F10.** Lotura batentzat laster-menu bat erakusten du.
- 8 | **CTRL+TAB.** Markoen artean aurrera egiteko aukera ematen du.

Gailu mugikorretan eta ordenagailuetan funtzio desberdinetara bizkor sartzeko aukera ematen duen nabarmentzeko moduko beste funtzionalitate bat **ahozko diktaketa** da. Funtzio oso erabilgarria da erabiltzaileentzat, ordenagailua eskuak ia baliatu beharrik gabe erabiltzeko aukera ematen baitu. Horren adibide dira ahots-ezagutzako Invox Medical (Vócali) eta Dragon Medical softwareak, Espainiako zenbait autonomia-erkidegotako osasun-zentroetan eta ospitaleetan erabiltzen direnak. Aipatu softwareen ezarpenari esker, produktibitate kliniko handitzea lortu zen, softwareak azkar eta zehatz transmititzen baitu ahoz esandakoa testura, eta, horrela, azkar batean egin baitaitezke diagnostikoko eta iritzi klinikoko dokumentuak.

OHARRA**Invox Medical eta Dragon Medical**

Invox Medical eta **Dragon Medical** ahots-ezagutzako bi software irtenbide dira, mediku-txostenen transkripzioa errazteko garatutakoak. Horiei buruzko informazio gehiago duzu esteka hauetan:

- Web-helbidea: e.digitall.org.es/invoy-medical
- Web-helbidea: e.digitall.org.es/dragon-medical

i Informazio gehiago**Ahozko diktaketa**

Software eta gailu jakin batzuetan ahozko diktaketa nola gaitu eta erabili jakiteko, web-helbide hauek kontsulta ditzakezu:

- Windows sistema eragilean ahots bidezko aktibazioa nola aktibatu: e.digitall.org.es/windows-dictado
- iPhone telefonoetan ahozko diktaketa nola aktibatu: e.digitall.org.es/ios-dictado
- Word programan dokumentuen ahozko diktaketa nola aktibatu: e.digitall.org.es/word-dictado

Bestalde, edozein bilaketa-tresna erabiltzean, urrats hauek jarrai ditzakezu emaitza jakin batera iristeko:

- Sakatu «Tabuladorea» (**TAB**) tekla nahi duzun estekara iritsi arte.
- Sakatu «Sartu» (**ENTER**) tekla nahi duzun estekan sartzeko.

Web-erabilgarritasunean sakontzeko beste zenbait dokumentu osagarri ere badaude.

i Informazio gehiago**Web-irigarritasuna**

Web-irigarritasunean sakontzeko, Hezkuntza eta Zientzia Ministerioak egindako material didaktikoa kontsulta dezakezu.

Web-helbidea: e.digitall.org.es/accesibilidad-web

ADI**Aholkuak eta saihestu beharreko ohiko akatsak**

Nabigatzailean letra-tipoaren tamaina saguaren gurpila erabiliz aldatzen denean, kontuz ibili beharra dago, tamaina izugarri handitu edo txikitu baitaiteke.

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

B2maila 1.1

Nabigatzea, bilaketak egitea eta datuak, informazioa eta eduki digitala iragaztea

Sare sozialetan nabigatzea eta informazioa bilatzea

Sare sozialetan nabigatzea eta informazioa bilatzea

Sare sozialek informazioa bilatzea eta partekatzea ahalbidetzen dute, baita beste erabiltzaile batzuekin komunikatzea eta elkarreragitea ere. Sare sozialetan ez dago aurreko mailetan ikasitakoak bezalako informazioa bilatzeko estrategia egituraturik. Horregatik, dokumentu honen helburua da sare sozialetan nabigatzeko eta informazioa bilatzeko ekintzak deskribatzea.

Horretarako, nabigatzearekin eta informazioa bilatzearekin lotutako edukiak eskainiko dira, bai eta eduki digital horiek iragaztearekin eta hautatzearekin lotutakoak ere. Adibidez, sare sozialetan informazioa bilatzearen abantailak eta desabantailak; sare sozialetako edukien bilatzaileak; pribatutasuna eta lege-araudiak nabigatzeko orduan; eta sare sozialetan informazioa bilatzea.

Sare sozialetan informazioa bilatzeko bideak

Sare sozialek askatasuna eta autonomia ematen diete erabiltzaileei nabigatu eta nahi dutena argitaratzeko, betiere baldintza etiko jakin batzuek errespetatuz. Testuinguru horretan, funtsezkoa da edukiak iruzkintzeko, partekatzeko edo argitaratzeko orduan erantzukizunez eta errespetuz jokatzea, estereotipoak eta jokabide desegokiak betiketzea saihestuz, hala nola egiaztatu gabeko albiste faltsuak edo eduki iraingarriak edo etikaren aurkakoak zabaltzea.

Sare sozialetan informazioa bilatzeko hainbat bide erabil ditzakezu: hashtagak (#), arroba (@), gako-hitzak eta gaikako taldeak.

- **Hashtag bidezko bilaketa (#)** Hashtaga gako-hitz «klikagarria» da. Hau da, karaktere-kate bat da (traol baten ostean datorren hitza edo hitz-katea). Antzeko eduki digitalak erlazionatzeko eta edukiokin elkarreragiteko aukera ematen du, hala nola: #covid19, #sukaldea, eta abar. Horrelako bilaketetan, lehenik eta behin, helburua definitzen duten terminoak identifikatu behar dira. Adibidez: #hezkuntza eta #euskalsukaldaritz. Ondoren, hautatutako sare sozialaren bilatzailean (Facebook, Twitter,

LinkedIn, Instagram, eta beste), hashtaga sartu behar da, eta jarritako kontzeptuarekin lotutako argitalpen guztiak agertuko zaizkigu. Jakin behar duzu hashtaga bilatzailean idazten duzun bitartean, bilatzaileak antzeko beste termino batzuk proposatuko dizkizula, bilaketa egiteko interesgarritzat jotzen dituenak. Erabili edo ez, sare sozialak proposatutako hashtagak arretaz irakurtzea gomendatzen dizugu, bilaketaren emaitzak dibertsifikatzen baitituzte.

- **Arroba bidezko bilaketa (@)** Arroba (@) bidezko bilaketa bat egiteko, lehenik eta behin jakin behar duzu arroba sare sozial bateko erabiltzaile bat identifikatzeko erabiltzen dela. Pertsona bat, erakunde bat, talde bat edo enpresa bat izan daiteke. Arroba bidezko bilaketa ere plataformaren beraren bilatzailearen bidez egiten da. Horretarako, jarri lehendabizi @ ikurra eta ondoren erabiltzailearen profil edo kontu izena. Adibidez, Andaluziako Nazioarteko Unibertsitatearen kasuan, @UNIAndalucia ([facebook.com/UNIAndalucia](https://www.facebook.com/UNIAndalucia)) da Facebook sare sozialean duen profila, @UNIAuniversidad (twitter.com/UNIAuniversidad) erakunde berak Twitter sare sozialean erabiltzen duen izena, eta, @uniauniversidad ([instagram.com/uniauniversidad](https://www.instagram.com/uniauniversidad)), azkenik, Instagram sare sozialean erabiltzen duena.

- **Gako-hitzen bidezko bilaketa** Gako-hitzen bidezko bilaketa bat egiteko sare sozial batean, bilatzaile eta metabilatzaileetan gako-hitzen araberako bilaketa bat egitean bezala jokatu behar da. Hau da, pauso hauek jarraitu behar dira:

1 | Bilaketa-irizpideak zehaztu

Lehenik eta behin, honako galdera hauek erantzun behar dira: Zer bilatu nahi dut? Zein da nire bilaketaren helburua?

2 | Gako-hitza zehaztu

Jarraian, ezarritako bilaketa-irizpideekin bat egiten duen gako-hitza bat edo termino-sekuentzia bat identifikatu behar da. Adibidez: «etxeen salmenta» edo «COVID-19».

3 | Sare sozialeko bilatzailea erabili

4 | Behin gako-hitza identifikatu ondoren, bilatzailean sartu

5 | Beharrezko informazioa iragazi eta hautatu

6 | Lotutako informazioa hautatu eta egiaztatu

OHARRA

Arroba (@) sare sozialetan

Garrantzitsua da jakitea etiketa baten izenak ez duela beti lotura zehatza izaten bilatu nahi den profilarekin. Beraz, beti da garrantzitsua bilaketaren emaitzak berrikustea.

• Sare sozialetako gaikako taldeetan informazioa bilatzea

Oro har, taldeetat hartzen da ideia, balio, zaletasun edo kultura bat partekatzen duten bi pertsona edo gehiagoren multzoa, gainerakoen aurrean taldeko kideetat agertzen direnak. Kideen artean elkarrizketak eta ideiak trukatu dira, eta, abantaila nagusien artean, komunitate adituak edo gaikako taldeak sortzeko aukera nabarmentzen da, adibidez, goi-mailako sukaldaritzaren zaleak, autoenak, animalienak, musika mota batenak edo abeslari jakin batenak. Zenbait sare sozialek ematen dute taldeak sortzeko aukera, adibidez Facebook, Instagram edo TikTok. Taldeak pribatuak zein publikoak izan daitezke. Taldeetan nabigatzeko eta bertan informazioa bilatzeko, honako gomendio hauek baliagarriak izango zaizkizu:

1| Gaia zehaztu

Bilaketa-helburua zein den jakin eta gai zehatz batekin erlazionatu behar duzu. Adibidez, zure seme-alabei matematika nola irakatsi bilatu nahi baduzu, «ariketa matematikoak» hauta dezakezu.

2| Sare soziala hautatu

Aintzat hartuta edukiak zer formatu edo sakontasun-maila izatea nahi duzun, sare sozial bat edo beste bat aukeratu beharko duzu. Adibidez, irudiak edo bideoak lokalizatu nahi badituzu, **Facebook** ([facebook.com](https://www.facebook.com)) edo **TikTok** ([tiktok.com](https://www.tiktok.com)) aukeratu ditzakezu. Aldiz, informazio akademikoa bilatu nahi baduzu, **ResearchGate** ([researchgate.net](https://www.researchgate.net)) edo **LinkedIn** ([linkedin.com](https://www.linkedin.com)).

OHARRA

Sare sozialetako taldeak

Sare sozial batzuetan, talde pribatuak daude. Bertako informazioa eskuratzeko aukera izateko, kide egin beharko duzu edo edukia ikusteko baimena eskatu.

i Informazio gehiago

Sare sozialetan informazioa bilatzeari buruzko informazio gehiago eskuratzeko, esteka hauek kontsulta ditzakezu:

- Facebook: e.digitall.org.es/facebook
- Twitter: e.digitall.org.es/twitter
- TikTok: e.digitall.org.es/tiktok
- Instagram: e.digitall.org.es/instagram

Sare sozialetan informazioa bilatzeko edozein modu erabiltzen duzula ere, informazioa beti iragazi eta hautatu behar duzu. Horregatik, hurrengo epigrafean horretarako ekintzak eta tresnak ezagutuko dituzu.

Informazioa iragaztea eta hautatzea sare sozialetan: ekintzak eta tresnak

Behin sare sozialetan informazioa lortu ondoren, iragazi egin behar duzu, eta benetan interesatzen zaizuna hautatu. Horretarako, ondorengo irizpide hauek erabil ditzakezu:

- **Sare sozialean aurkitutako testua egiaztatu** Sare sozialetan jasotako informazioak, normalean, hainbat web-orri, webgune edo web-ataritan agertzen dira, sarri informazio beraren gaineko ikuspuntu ezberdinak eskainiz egin ere. Horregatik, Interneten gako-hitzak erabiliz bilaketa bat egitea iradokitzen dizugu, informazioa egiazkoa den edo ez egiaztatzeko.
- **Iturria ebaluatu** Lehen urratsa informazioa partekatu duen erabiltzailearen profila zein den egiaztatzea da. Ezagutzen duzu pertsona hori? Fidagarritzat duzu? Beste erabiltzaile batzuek informazioari buruz egindako iruzkinak ere kontsulta ditzakezu.
- **Egiaztatu lekua eta data** Garrantzitsua da informazioa noiz argitaratu zen egiaztatzea (testua, irudia, audioa edo bideoa). Oro har, informazio faltsuak urruneko leku eta garaietatik datoz, eta, batzuetan, hartzaileek informazio horiek sinesteko joera izaten dute.
- **Informazio erreala vs informazio birala** Klik edo bistaratzeak lortzeko helburu bakarrarekin zabaldutako informazio asko dago sare sozialetan. Horretarako, istorio sensazionalistak sortzen dira, normalean benetakoak ere ez direnak.
- **Irudi gisa aurkeztutako informazioa egiaztatu** Sare sozialetan informazioa faltsutzeko gehien erabiltzen den formatuetako bat irudiarena da, argazkiak editatzeko sistemen bidez oso erraza baita irudiak manipulatzeko. Horregatik, irudien egiazkotasuna egiaztatzeko, irudien alderantzizko bilaketa aplikatzea gomendatzen dizugu, horretarako **TinEye** (tineye.com) bezalako webgune espezializatuak erabilia.
- **Bideoetan aurkeztutako informazioa egiaztatu** Irudiak bezala, bideoak ere asko erabiltzen dira sare sozialetan informazio faltsua zabaltzeko. Ildo horretan, iturria eta argitalpen-data egiaztatzea gomendatzen dizugu, baita bideoaren xehetasunetan arreta jartzea ere (objektuen

OHARRA

TinEye

Irudien alderantzizko bilaketak egiteko tresna da, Toronton (Ontario, Kanada) egoitza duen Idee Inc enpresak garatutakoa. Irudi bat erantsi edo irudi baten URL helbidea gehitzean, sistemak irudiaren egiazkotasuna egiaztatzeko aukera ematen du.

Web-helbidea: tineye.com

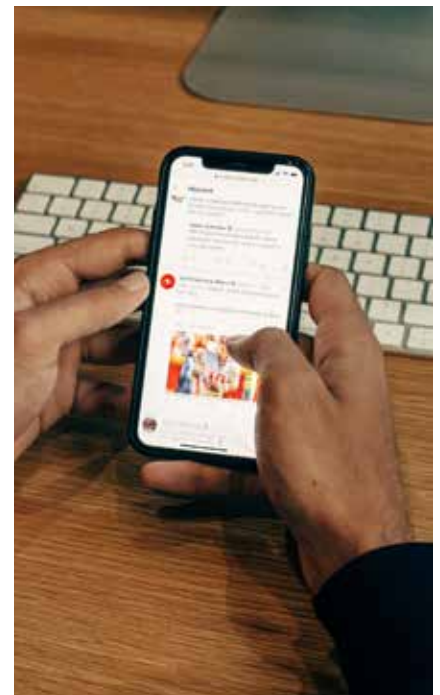
itzaletan proiektiorik ez izatea, irudiaren kalitatea eta beste). Bideo-editoreak ere erabil ditzakezu, fitxategia osatzen duten irudietan bereizteko. Adibidez, doako honako software hauek erabil ditzakezu: **VLC** (videolan.org/vlc), **Avidemux** (e.digitall.org.es/avidemux) edo **Vegas Pro** (e.digitall.org.es/vegaspro).

- **Audio batean erreproduzitutako informazioa egiaztatu**
Bideoak eta irudiak ez ezik, audioa ere manipulatu daiteke.

Sare sozialetan informazioa bilatzearen abantailak eta desabantailak

Azterlan zientifikoek sare sozialetan informazioa bilatzearen abantailak eta desabantailak erakusten dituzte. Honako hauek nabarmentzen dira:

- **Joerak eta ondorio positiboak:**
 - 1| Informazio digitalerako sarbidea hobetzen dute.
 - 2| Egokitzat jotzen den unean, beste pertsona batzuekin harreman zuzena izatea errazten dute, bide sinkronikoak edo asinkronikoak baliatuta. Horri esker, sare sozialetan aurkitutako argitalpenaren egilearekin harremanetan jar gaitzke.
 - 3| Ikaskuntza garatzen laguntzen dute, informazio digitalarekin elkarreraginez (testu, irudi, audio edo bideo formatuan) eta plataformek eskaintzen dituzten txat, talde, foro edo web-orrien bidezko trukeen bidez.
- **Joera eta ondorio negatiboak:**
 - 1| Informazio faltsuaren kontsumoa areagotzen dute.
 - 2| Jazarpena jasateko aukera areagotzen dute. Hori sare sozialetan eta Interneten nabigatzean uzten den aztarna digitalaren ondorioz gertatzen da. Izan ere, norbait Internetera sartzen den bakoitzean arrastoak uzten ditu: sare sozialetan idatzitako iruzkinak, partekatutako eta deskargatutako irudiak, IP helbidea (erabiltzailea zer ordenagailu edo gailu mugikorretik sartu den zehazten duen helbide elektronikoa), erabiltzaile profilarren informazioa, eta abar. Beraz, oso kontuan hartu behar dira pribatutasuna eta zibersegurtasuna.

OHARRA

Azterna digitala sare sozialetan eta Interneten

Bi motatako azterna digitalak daude Interneten.

- **Pasiboak:** plataforma digitaletan erabiltzaileak jakitun izan gabe lortzen dituzten datuak dira, adibidez: geolokalizazioa, webgune jakin batera zenbat aldiz sartzen diren eta IP helbidea.
- **Aktiboak:** erabiltzaileak nahita eskaintzen dituen datuak dira, edozein pertsonak edo sistema informatikok eskura ditzakeenak, adibidez, argazki pertsonalak, helbidea eta telefonoa.

Informazio gehiago

Datuak Babesteko Espainiako Agentziak honela definitzen du gailuen azterna digitala: «urruneko gailu informatiko bati buruz bildutako informazioa, gailua identifikatzeko, bereizteko eta erabiltzailearen jardueraren jarraipena egiteko erabiltzen dena erabiltzailearen profil bat sortzeko».

Datuak Babesteko Espainiako Agentziak azterna digitalaren inguruan egindako definizioan sakondu nahi baduzu, web-helbide hauek kontsulta ditzakezu:

- Azterna digitala: e.digitall.org.es/huella-digital
- Arriskuak eta iruzurrak sare sozialetan: e.digitall.org.es/riesgos-redes
- Egosurflinga: Zer informazio dago Interneten niri buruz? e.digitall.org.es/egosurfing
- Zure azterna digitala ezabatu eta murriztu: e.digitall.org.es/video-huella-digital, e.digitall.org.es/borrar-huella-digital, incibe.es/ciudadania.

Informazio gehiago

Internet eta sare sozialak erabiltzeak dakartzan onuretan eta arriskueta sakontzeko, Teknologia eta Gizartearen Espainiako Behatokiak argitaratutako dokumentua kontsulta dezakezu, edo osasun-arloko profesionalen kanala:

- Web-helbidea: e.digitall.org.es/beneficios-os-riesgos
- Web-helbidea: e.digitall.org.es/jovenes-redes

Eduki-bilatzaileak sare sozial digitaletan

Hainbat sare sozialetan aldi bereko bilaketa arintzeko asmoz, eduki-bilatzaileak sortu dira, adibidez: Social Searcher, Social Mention eta Talkwalker.

- **Social Searcher** (social-searcher.com). Sare sozialetan bilaketak egiteko doako bilaketa-tresna bat da. Aipatu plataformetan edukia denbora errealean aurkitzeko aukera ematen du, sakoneko datu analitikoak emanez. Saioa hasi beharrik gabe, erabiltzaileek informazio publikoa bila dezakete Twitter, Facebook, YouTube, Instagram, Tumblr, Reddit, Flickr eta Vimeo sare sozialetan. Erabiltzaile-izen, hashtag eta joeren arabera bilaketak egiteko aukera ematen du. Hau da, sare sozialetan pertsona, hashtag eta joera jakinei buruzko informazio eguneratua aurki daiteke.
- **Social mention** (mention.com/es). Web-atari bat da, markei eta edozein motatako agentziei (pribatuak edo gobernukoak) lineako presentzia kudeatzeko aukera ematen diena, egiten duten sare sozialen eta Interneten erabileraren analisisan oinarrituta. Horretarako, erabiltzaileek partekatzen dituzten iruzkinak, irudiak eta bideoak arakatzeko dituzte. Sare sozialetan presentzia duten enpresei edo autonomoei zuzendutako tresna potentziala da. Eskaintzen dituen funtzio gehienak pribatuak dira, eta, beraz, erabili ahal izateko, kuota bat ordaindu behar da.
- **Talkwalker** (talkwalker.com/es). Sare sozialak aztertzeko eta monitorizatzeko aukera ematen duen tresna bat da baita. Social Mention web-atariaren publiko objektibo bera du.

Sare sozialetan informazioa bilatzeko erabiltzen duzun estrategia edozein dela ere (hashtagak, arroba, gako-hitzak edo edukien bilatzaileak), pribatutasuna eta Estatuko eta nazioarteko legediak hartu behar dituzu kontuan. Alderdi horiek hurrengo epigrafean aztertuko ditugu.

Pribatutasuna eta legedia sare sozialetan nabigatzean eta informazioa bilatzean

Sare sozialetan pribatutasuna kontrolatzeak garrantzi handia du, batzuetan, mundu osoko milioika erabiltzailek eskura ditzaketen datuak partekatzen edo bistaratzen baita (postahelbideak, telefonoak, argazkiak, bideo pertsonalak eta beste). Pribatutasuna, horrenbestez, funtsezkoa da, helburu hartuta norberaren osotasuna babestea, iruzurrekin eta lapurretekin lotutako arriskuak murriztuz.

Aintzat hartuta **3/2018 Lege Organikoa** (e.digitall.org.es/3-2018), sare sozialetan nabigatzean eta informazioa bilatzean pribatutasuna babesteko neurrien artean daude honako hauek:

- **Interneteko bilaketetan ahaztua izateko eskubidea** (**3/2018 Lege Organikoaren 93. artikulua** [e.digitall.org.es/3-2018])) Interneteko erabiltzaile bezala, eskubidea duzu Interneten bilaketak egiteko erabiltzen dituzun plataformek zure cookie eta azarnak ezabatzeko aukera eman diezazuten, egin dituzun bilaketak ezabatuz. Hori bai, garrantzitsua da honako hau ere nabarmentzea: «ahaztua izateko eskubidea egikaritzeak ez du eragotziko webgunean argitaratutako informazioa eskuratzea, eskubidea baliatzen duenaren izenarekin ez beste irizpide batekin egindako bilaketen bitartez» (**3/2018 Lege Organikoaren 93.2 artikulua** [e.digitall.org.es/3-2018])). Sare sozialetan informazioa bilatzeko orduan sare sozial baten barruko talde edo web-orri batean informazio jakin bat eskatzeko edo eskaera argudiatzeko **iruzkin bat egiten baduzu**, eta beste erabiltzaile batek bilaketa bat egiten badu sare sozial berean eta haren edukia **zuk egindako iruzkinarekin lotzen bada**, orduan sare sozialak zure iruzkina bilaketa-emaizten artean itzultzeko eskubidea du.
- **Sare sozialen zerbitzuetan eta antzeko beste zerbitzuetan ahaztua izateko eskubidea** (**3/2018 Legearen 94. artikulua** [e.digitall.org.es/3-2018])) Erabiltzaile denek dute honako eskubide hau: «Pertsona orok eskubidea du, eskatze hutsarekin, sare sozialen zerbitzuetan eta informazioaren gizarteko antzeko zerbitzuetan argitaratzeko eman dituen datu pertsonalak ezereztu daitezen» (**3/2018 Lege Organikoaren 94.1 artikulua** [e.digitall.org.es/3-2018])).

Sare sozialetan bilaketa bat egin eta prozesu horretan talde tematiko edo erabiltzaile zehatz batekin informazio pertsonala partekatzen baduzu, plataformak informazio hori ezabatzeko aukera eman behar dizu.

- **Adingabeen eskubideen babes** Sare sozialetan informazioa bilatzean, adingabeekin lotutako honako artikulua hartu behar da kontuan: **11/3/2018 Lege Organikoaren 84.2 artikulua** (e.digitall.org.es/3-2018): «Sare sozialetan eta informazioaren gizarteko zerbitzu baliokideetan adingabeen irudiak edo informazio pertsonala erabili edo zabaltzen badira, eta horrekin haien oinarrizko eskubideen esparruan legez kontrako esku-sartzea egon daitekeela pentsatzen bada, Ministerio Fiskalak esku hartuko du, eta Adin Txikikoaren Babes Juridikoaren urtarrilaren 15eko 1/1996 Lege Organikoan jasotako kautelazko neurriak eta babes-neurriak abiaraziko ditu». Beraz, sare sozialetan informazioa bilatzean eta lortzean, adingabeak agertzen diren irudiak edo bideoak aurkituz gero, aipatu araua betetzen dela zaindu behar da.

OHARRA

Legedia

Datu Pertsonalak Babesteko eta Eskubide Digitalak Bermatzeko abenduaren 5eko 3/2018 Lege Organikoan, besteak beste, honako alderdi hauek jorratzen dira: sare sozialen erabilera etikoa, erabiltzaileen eskubideak eta betebeharrak, eta adingabeen sare sozialen erabilera.

Web-helbidea: e.digitall.org.es/3-2018

Batzuetan, sare sozialetan informazioa bilatzean, argitalpen jakin batek kanpoko web-orri, webgune edo web-atari batera birbideratzen du erabiltzailea, eta nabigatzaileak edo antibirusak ohartarazten du fidagarria ez den edo iruzurrekoa izan daitekeen webgune bat detektatu duela. Ez sartzea gomendatzen dizugu, zibergaizkileek *spoofing* eta *phishing* bezalako teknikak erabil baititzakete zure identitate digitala lapurtzeko.

OHARRA

Identitate digitala ordeztzeko edo lapurtzeko erabiltzen diren teknikak

Teknikarik ohikoenak *spoofing* edo *phishing* deitutakoak dira. Biak daude erabiltzaile baten identitate digitala lapurtzera bideratuta. Lehenengoak posta elektronikoa baten edo web-orri, webgune edo web-atari baten helbide elektronikoa faltsutzea du oinarri; bigarrenak, berriz, erakunde legitimo baten lekua hartuz mezu faltsuak bidaltzea, adibidez, banku baten edo gobernu-erakunde baten ordeiz.

Aipatu teknikoi buruz gehiago ikasteko, URL hauek kontsulta ditzakezu:

- Web-helbidea: e.digitall.org.es/spoofing
- Web-helbidea: incibe.es/ciudadania

Sare sozialak erabiltzean informazioa bilatzeko gomendioak

Jarraian, sare sozialetan informazioa bilatzean jarraitu beharreko zenbait gomendio partekatzen ditugu:

1 | Informazio-loturetara edo informazio-deskargetara sartzeko beharra egiaztatu

Oso ohikoa da Interneteko beste helbide batera birbideratzen duten edo fitxategi bat deskargatzeko aukera ematen duten edukiak aurkitzea. Klik egin aurretik edukia egiaztatu eta benetan sartu nahi dugun hausnartzea gomendatzen da, balizko delituzko erasoak saihesteko (informazioa lapurtzen duen edo zure gailua infektatzen duen birus edo programa gaiztoa). Benetako edukietara sartzeko gaitasuna zaindu behar da.

2 | Ezagunak gehitu eta ezagunekin hitz egin

Ohikoa da informazio bilaketak egitearen ondorioz interesgarriztat jotzen ditugun edukiak aurkitzea, bai eta batzuetan sortzailearekin edo informazioa argitaratu zuen pertsonarekin harremanetan jarri nahi izatea. Aldiz, zuhurrak izatea gomendatzen da, askotan ez baita ezagutzen profil horren atzean benetan nor dagoen.

3 | Etikaren eta adierazpen-askatasunaren arteko oreka bilatu

Ez zabaldu albiste faltsurik edo eduki iraingarririk, hizkera inklusiboa erabili, joera jakineko informazioak zabaltzea saihestu eta besteen jarrera ideologikoak edo sinesmenak errespetatu.

⚠ ADI**Gomendioak eta saihestu beharreko ohiko akatsak**

Sare sozialetan informazioa bilatzeko orduan, akats hauek saihestu behar dituzu:

- Eduki jakin bat besterik gabe ontzat ematea, aurretik egiaztatu gabe.
- 3/2018 Lege Organikoan ezarritako arauak ez errespetatzea.

i Informazio gehiago**Sare sozialen erabilera egokia**

Bai sare sozialei bai sare sozialen erabilera etikoari buruz gehiago jakiteko, honako web-helbide hauek kontsulta ditzakezu:

- Pribatutasuna eta sare sozialen erabileraren ondorioak: e.digitall.org.es/psicoeducativa, e.digitall.org.es/prisma-social
- Sare sozialen erabilera hezigarria: e.digitall.org.es/uso-educativo-redes
- Sare sozial zientifikoaren erabilera: e.digitall.org.es/redes-cientificas

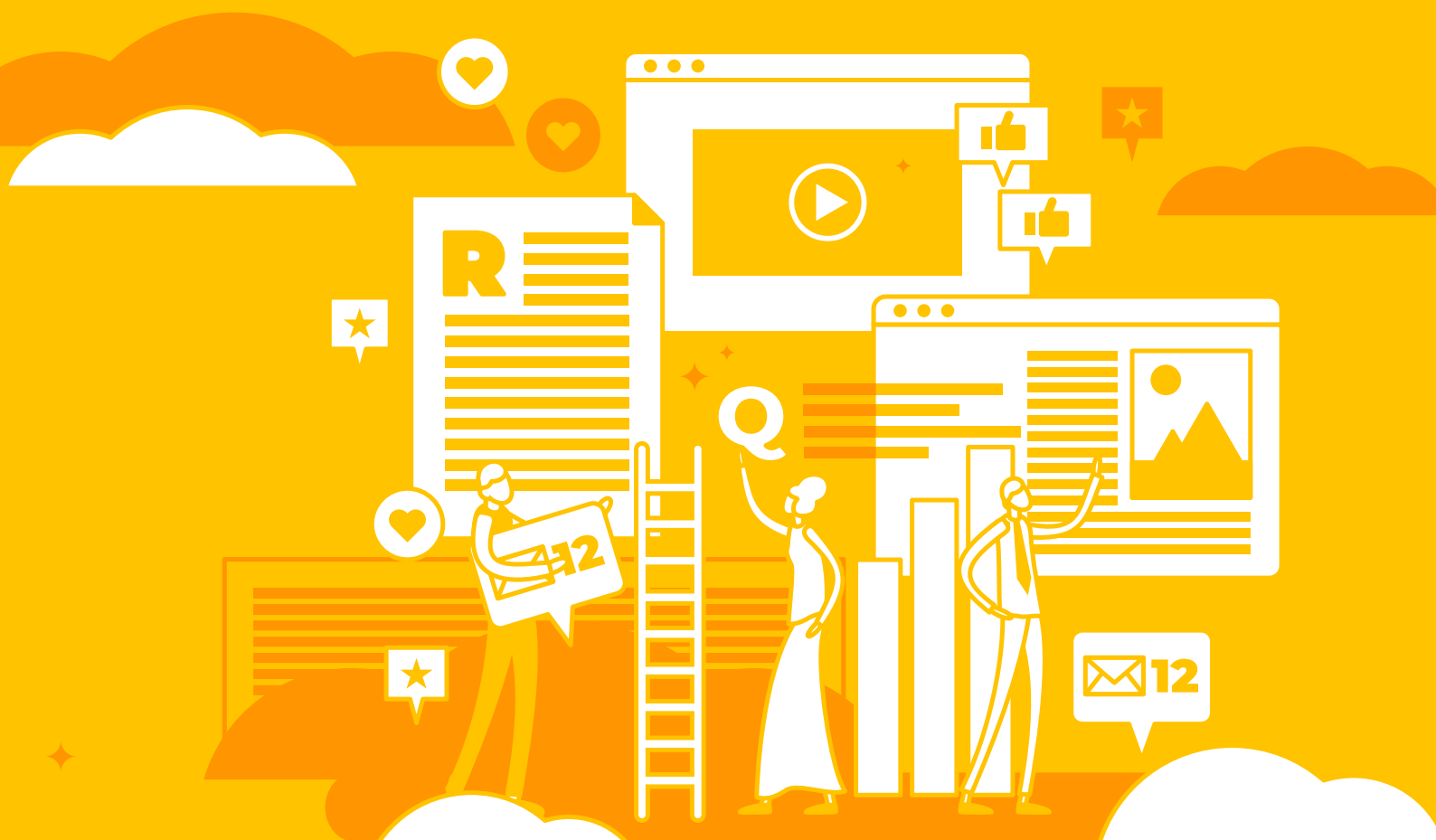

DigitAll

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

1.2

**DATUAK,
INFORMAZIOA ETA
EDUKI DIGITALAK
EBALUATZEA**

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

B2maila 1.2 Datuak, informazioa eta eduki
digitalak ebaluatzea

Clickbait delakoa identifikatzeko gida metodologikoa

Clickbait delakoa identifikatzeko gida metodologikoa

Clickbait delakoa zer den luze eta zabal azaldu da dagoeneko bildumako bi bidetan. Bada, dokumentu honen helburua da zenbait jarraibide biltzea, erabiltzaileek klik egin eta edukiotan sartzea besterik bilatzen ez duten titularrak ezagutu ahal izateko. Azken finean, sareetako erabiltzaileek interesik gabeko edukiotara sartzea eragotzi nahi dugu, etsigarriak eta interes gabekak izatetik harago, arriskutsuak ere izan baitaitezke.

ZER DA CLICKBAIT DELAKOA?

Clickbaitaren definizioa. Nola identifikatu arriskutsuak izan daitezkeen edo ikusi nahi ez ditugun edukiak.

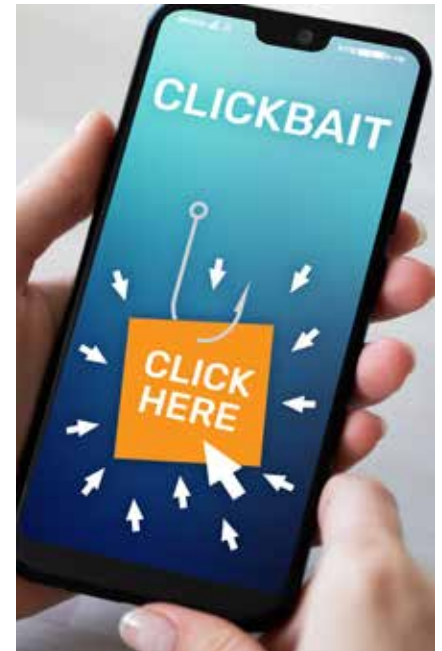
e.digitall.org.es/AIC12B1V04

CLICKBAIT EDUKIEN IDENTIFIKAZIO AURRERATUA

Arriskutsuak izan daitezkeen edo ikusi nahi ez ditugun edukiak identifikatzeko gomendio aurreratuak. Emaitzak eta loturak identifikatzea eta aztertzea.

e.digitall.org.es/AIC12B2V02

Clickbait terminoa gero eta gehiago erabiltzen diren izenburu engainagarriak izendatzeko erabiltzen da, helburu bakartzat irakurleak web-eduki jakin batera sartzea dutenak.

Eduki mota

Clickbait delakoaren ezaugarri nagusietakoa da ez dagoela inolako loturarik izenburuak iradokitzen duenaren eta benetako edukia artean. Jarraian, zenbait adibide jaso ditugu, izenburu engainagarri atzean benetan zer-nolako edukiak aurkituko ditugun erakusten dutenak:

- Zuzenean agindutako informaziora sartu beharrean, orri-segida bat baizik eskainiko ez diguten webguneak; orri bakoitzaren amaieran esteka berri bat agertuko zaigu, hurrengo orrira joateko, baina bertan ere ez dugu esperotako informazioa aurkituko. Hona hemen adibide bat: **Pisua asko galtzea lortu duten ospetsuak** (e.digitall.org.es/celebridades). Titular horrekin batera amu gisa agertzen den pertsona famatua ez da inon ageri, orriz orri aurrera segitu arren. Etengabe klik egiten jarraitzean,

gainera, oso litekeena da nahi ez den iragarki edo edukiren batera sartzea. Webguneon atzean klik mordoa pilatzea beste helbururik ez dago: inolako informazioa baliagarrik ez dute eskaintzen, baina bitartean bisita kopurua igo eta igo jarraitzen dute. Hona hemen beste adibide bat: **Haur honek hitz bakar bat esaten du adopzio-entzundian eta epaileak bertan behera uztea erabakitzen du** (e.digitall.org.es/daily-story).

- Titularrean jasotako informazioa errepikatu besterik egiten ez duten artikuluak, aldezturik ezagunak ziren datuekin batera. Azkeneko, ondorioa benetan etsipengarria da, inolako ekarpenik egiten ez duena: **«Txipiroiaren jokoa» telesaila: Leonardo DiCaprio aktorearen partaidetzari buruzko susmoak egiaztatu egin dira** (e.digitall.org.es/dicaprio).
- Amu bat erabiltzen duten edukiak (pertsonek ezagun baten ustezko lorpenak edo ganga bat lortzeko aukera adibidez), zertarako eta landu gabeko eduki motz baten ostean produktu bat iragartzen amaitzeko: **India Martínezek gorri-gorri jarri du gimnasioko bere errutina look apurtzaile batekin** (e.digitall.org.es/india-martinez).

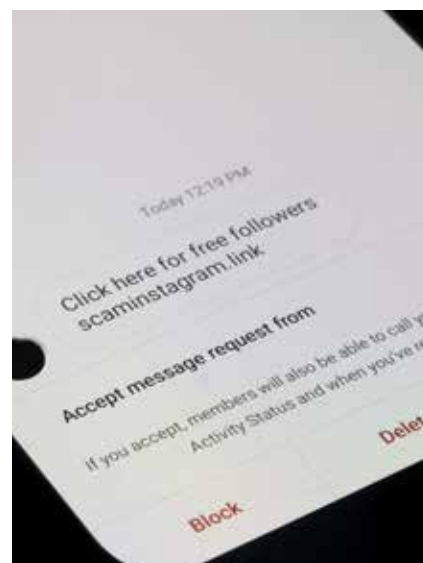
Adibide horiek guztiek etekin ekonomikoa lortzea dute helburu bakar. Lortzen duten klik kopurua areagotzeaz gain, jatorrizko edukiek antzeko xedea duten beste eduki batzuetara bideratzen dute erabiltzailea, edo etengabe iragarkiak agertzen zaizkie. Azken batean, bisitak areagotzea eta horri esker publizitatea lortzea baita helburu bakarra sarri. Horrenbestez, clickbait edukiak identifikatu bezain laster, egin daitezkeen gauzarik onena orriok edo eskaintzen dituzten estekak saihestea da.

⚠ ADI

Clickbait edukietan sartzea saihesteko, titular susmagarri bat identifikatu ondoren, titularrean atzean dagoen webgunea blokeatu behar da, antzeko edukiak eskainiko baititu beti. Era berean, ez dira eskaintzen diren estekak sakatu behar. Azken batean, clickbait edukiek beste clickbait eduki batzuetara eramaten dute erabiltzailea.

Sare sozialetako albiste-agregatzaileak eta iradokizunen orriak ere clickbait edukien bilgune izan ohi dira.

Edukiokin denbora alferrik ez galtzeko, clicbait edukiak azaleratzen dituzten espazioak daude, adibidez **Saved you a click** (twitter.com/savedyouaclick).

Titularren ezaugarriak

Aurreko puntuan, clickbait edukiak *a posteriori* identifikatzeko jarraibideak azaldu ditugu, zer webgune bisitatu saihestu behar den detektatu ahal izateko.

Nahiz eta ezin den esan clickbait edukien titular guztiak antzekoak direnik, **CLICKBAIT EDUKIEN TITULARREN EZAUGARRIAK** taulan erraz asko identifikatzeko moduko ezaugarriak jaso ditugu. Aurkezten diren adibideetako batzuetan, clickbait edukiaren izenburua albiste-agregatzailean agertzen da; ikus daitekeenez, helmugako orrian agertzen den izenburua guztiz desberdina da, are, ez du lehengoak hainbeste erakartzen irakurlearen arreta.

CLICKBAIT EDUKIEN TITULARREN EZAUGARRIAK

Jarraibidea	Adibidea
Hitz askoko esaldiak, nahiz eta asko eduki esanguratsurik gabeak izan: artikulua, izenordainak, preposizioak...	<i>Es tan simple, pero no puedo pensar en eso, muchas personas lo seguirán. (e.digitall.org.es/ejemplo-1)</i>
Idazketa konplexua. Adibidez, subjektua eta aditza artifizialki bereizita daude	<i>Zaragoza, con una guía turística: así ha cambiado a peor. (e.digitall.org.es/ejemplo-2) Behin esteka sakatuta, agertutako zaigun albistearen esteka eta amu gisa erabilitakoa ezberdinak direla konturatuko gara.</i>
Erabiltzen den hizkera arruntegia da, lagun arterako aproposagoa	<i>A Froilán le han puesto una "cuidadora de uniforme" para que no viva las mil y una noches de Abu Dabi. (e.digitall.org.es/ejemplo-3)</i>
Puntuazio markak eta maiuskulak gehiegi erabiltzea	<i>Coloqué Vela de Mosquitos en el AGUA y NO vas a creer lo que Sucedió. (e.digitall.org.es/ejemplo-4)</i>
Hiperboleak eta puztutako informazioak erabiltzea	<i>My Hero Academia entra en pausa por un motivo desgarrador. (e.digitall.org.es/ejemplo-5)</i>
Bigarren pertsona erabiliz irakurleari zuzenean hitz egitea	<i>Tres motivos para meter dos pelotas de tenis en tu lavadora. (e.digitall.org.es/ejemplo-6)</i>
Honakoak bezalako esaldiak erabiltzea: • Ez duzu sinetsiko • Ez zenuke... lehenik hau irakurri gabe • ... irakurrita negar egingo duzu	<ul style="list-style-type: none"> • Sus ojos tristes rogaban ayuda... no te crearás cómo acabó! (e.digitall.org.es/ejemplo-7) • No instale paneles solares en 2023 hasta que haya leído esto. (e.digitall.org.es/ejemplo-8)
Zerrendak eta rankingak erabiltzea	<ul style="list-style-type: none"> • Los 10 estadios de fútbol más bonitos del mundo: la respuesta de la inteligencia artificial. (e.digitall.org.es/ejemplo-9)

Ikus daitekeen bezala, azaldutako jarraibideetako batzuk adibide batean baino gehiago erabiltzen dira.

Estrategion helburua informazioa ezkatzea ez ezik emozioak esnatzea ere bada, zertarako eta bitarteko digitalen eta sare sozialen erabiltzaileen artean jakin-mina sortzeko eta ahalik eta klik gehien lortzeko.

Irudien erabilera clickbait edukietan

Deskribatutako titularrek webguneetara zein sare sozialetako edukietara eraman dezakete erabiltzailea. Kasu askotan, irudiekin batera agertzen dira, helburu hartuta erabiltzaileen artean artifizialki ikusmina sortzea. Horretarako, hainbat motatako irudiak erabiltzen dira:

- Irudi bitxiak, are desatseginak ere.
- Emozioak transmititzen dituzten irudiak: ***Polemika «Fiesta» telebista saioan Mediaset gerran jarri duen laguntzailearen itzulerarekin: «Lanean hasteko irrikatan nago».*** ***Emma Garcíak leku egin beharko dio*** (e.digitall.org.es/polemica-fiesta). Oso izenburu luzea eta arraroa izateaz gain, programaren aurkezlea negarrez ageri den irudi bat ere badu ondoan.
- Gaiarekin inolako zerikusirik ez duten irudiak.

YouTubeko bideoen edukia adierazgarri gisa erabilitako miniaturazko irudiak amu gisa erabiltzea saihesteko, nabigatzailean **Clickbait Remover** luzapena instala daiteke. Luzapenak bideotik ateratakoak ez diren irudiak detektatzen ditu, bai eta bideoen fotogramaren batekin ordezkatu ere. Gainera, izenburuak aldatzen ditu, maiuskulen ordez minuskulak jarri.

i Informazio gehiago

Clickbait delakoaren erabilera Espainiako komunikabide digitaletan. El Confidencial, El Español, Eldiario.es eta Ok Diario komunikabideen azterketa. e.digitall.org.es/clickbait-medios

Zer da clickbaita eta nola erabili behar da? e.digitall.org.es/clickbait-correcto

YouTube atariko publizitatea blokeatzeko edo clickbaitari aurre egiteko luzapen onenak. e.digitall.org.es/bloquear-clickbait

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

B2maila 1.2 Datuak, informazioa eta eduki
digitalak ebaluatzea

Babestutako edukiak identifikatzeko gida metodologikoa

Babestutako edukiak identifikatzeko gida metodologikoa

Komunikabide digitalen diru-iturri nagusia publizitatea da. “Babestutako edukiak” bideoan, web-orri eta sare sozialetara bideratutako marketin digitaleko hainbat estrategia aurkezten dira. Alde batetik, edukia publizitatea dela zuzenean adierazten duten iragarkiak daude. Baina badira ere publizitate gisa argiki identifikatzen ez diren edukiak ere, enpresa bati laguntza ekonomikoa ematearen truke sortu badira ere. Bada, dokumentu honetan, eduki horiek identifikatzeko jarraibideak emango ditugu.

BABESTUTAKO EDUKIAK

Zer dira babestutako edukiak? Marketineko iragarkiak eta mezuak. Babestutako edukien ondorioak. Ezkutuko babesletza.

e.digitall.org.es/A1C12B2V03

Babesletza zuzenaren adibideak

Enpresek mundu digitalean posizionatzeko jarraitzen duten estrategietako bat webguneak eta edukiak babestea da. Horrek esan nahi du nolabaiteko babesla ematen dietela eduki horiei, egokiak iruditzen zaizkielako beren markari lotuta agertzeko. Laguntza hori ekonomikoa izan daiteke, baina baliteke edukiok sortzeko edo hedatzeko laguntza eskaintzea ere. Edukiotan ez dira enpresaren produktuak zuzenean aurkezten, besterik gabe enpresaren izena edo logotipoa agertu da nonbait, eta ikusi edo irakurtzen duenak egingo du lotura.

Azken batean, babesletzan ez da produktu edo marka bat zuzenean iragartzen. Enpresak eduki jakin batzuk laguntzen dituzte, interesgarritzat jotzen dutelako enpresaren irudia edukiokin lotzea.

Aipatutakoaren adibide dira **“Aprendemos juntos 2030”** (aprendemosjuntos.bbva.com) edukiak, garapen jasangarriko helburuen gaineko formakuntzarekin lotuta daudenak. Bada, aipatu bideoak BBVA bankuaren babesletzarekin eginda daude eta El País egunkariaren bidez zabaltzen dira. Edukiotan ez da bankuak eskaintako produktuei buruzko aipamenei zuzenik. Ser irrati katearen **“La España despoblada”** (e.digitall.org.es/

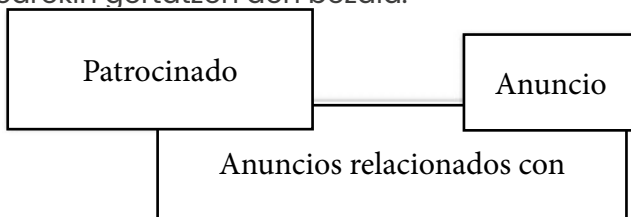

despoblacion) atala Fenie Energía konpainiak babesten du. Enpresaren logotipoa ageri da atalaren izenean bertan, albo batean, besterik ez.

Logotipoaren gainean klikatzean, konpainiaren webgunera sartzen da; hori, noski, onuragarria da enpresarentzat.

Babesletza bilaketetan

Enpresek bilatzaileei ordaintzen diete, bilaketa bat beren markarekin erlazionatuta badago, enpresaren web-orriak izan daitezten emaitzetan agertzen lehendabizikoak. Erraza da babestutako edukia dela identifikatzea, beti agertzen baita esaldi gako bat ordaindutako emaitzaren ondoan. Irudian ordaindutako edukiek izaten dituzten zenbait adierazle jaso dira. Oso ikusgarriak izan daitezke, Googlek erabiltzen duen «Patrocinado» kasu, edo lokalizatzen zailagoak, Bing eta DuckDuckGo bilatzaileek erabiltzen duten «Anuncio» adibidez. Kasu batzuetan, adierazleak emaitza talde oso batentzat balio du, Yahoo Search bilatzailearen «Anuncios relacionados con» adierazlearekin gertatzen den bezala.

1. irudia. Bilaketa baten emaitzak ordainpekoak direla adierazten duten adierazleak

Babesletza gisa ezkutuko publizitatea

Azkenik, dokumentu honekin amaitzeko, marka jakin batekin eta marka horretako produktuekin zuzenean lotuta egon arren, zuzenean iragarki bezala identifikatzen ez diren zenbait adibide jaso ditugu. Oro har, babestutako eduki gisa markatuta egon beharko lukete, 1. irudian agertzen direnen pareko esaldiekin, eta, beraz, erraz identifikatzeko modukoak izan. Askotan egunkarietako atal jakinetan agertzen dira.

- Interneten ikusitako produkturik onenak biltzen dituzten atalak, **Erakustokia** izenarekin identifikatzen direnak.
- Produktu edo lokal jakin batzuk sustatzen dituzten atalak, **Gastronomia** etiketarekin identifikatzen direnak.
- Helmuga turistikoa, asteburu-pasak egiteko lekuen proposamenak eta beste biltzen dituzten atalak, **Bidaiak** izenarekin identifikatzen direnak.
- Telesailen gomendioak eta zer plataformatan ikus daitezkeen azaltzen duten atalak, **Aisialdia** izenarekin identifikatzen direnak.

Komunikabideetan ohikoak izan diren atalak dira sarri, babesletzarekin zuzenean lotuta egon ez direnak historikoki. Horregatik, edukiak nolakoak diren aztertu behar da, bereziki jokabide zalantzarriak hautematen baditugu: adibidez, errezeta bat eman ondoren, **osagaiak non eta zer preziotan erosi** adierazten bazaigu, helmuga turistikoa batera joateko **hegaldiak zer hegazkin-konpainiak eskaintzen dituen** zehazten bazaigu, edo gure haurrari edo maskotari edukian azaldutako zaintzak emateko **zer markako produktuak diren egokienak** esaten bazaigu.

⚠ ADI

Produktu jakin baten inguruan sare sozialetan garatutako edukien aurrean tentuz jokatu behar da. Izan ere, eduki horien sortzaileek ordaina jasotzen dute produktu horiek beren argitalpenetan ager daitezen.

i Informazio gehiago

Merkataritza-praktika desleialak. Europar Batasunaren Aldizkari Ofiziala.
e.digitall.org.es/practicas-desleales

Publizitatearen, marketinaren eta komunikazio digitalaren IAB Spain elkartearen liburu zuria, influencerrek egiten duten marketinaren ingurukoa.
e.digitall.org.es/libro-blanco-marketing

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

B2maila 1.2 Datuak, informazioa eta eduki
digitalak ebaluatzea

Adimen artifizialaren aplikazio aurreratua edukien kudeaketan

Adimen artifizialaren aplikazio aurreratua edukien kudeaketan

Adimen artifiziala datuen eta eduki digitalen kudeaketan aplikatzea

Adimen artifiziala datuak kudeatzeko modua eraldatzen ari da. Linean gero eta informazio gehiago dagoenez, adimen artifiziala funtsezko tresna bihurtu da datu-multzo handiak denbora errealean prozesatzeko eta aztertzeko. Adimen artifizialean oinarritutako datuak aztertzeko tresnek erabakiak hartzeko erabilgarriak izan daitezkeen datuen patrioiak eta joerak identifika ditzakete.

Edukiak pertsonalizatuzetik *deepfake* delakoan detekzioraino, adimen artifiziala hainbat aplikaziotan erabiltzen ari da, datu eta eduki digitalen kudeaketaren eraginkortasuna eta zehaztasuna hobetzeko.

Ildo horretan, funtsezko teknologia bihurtu da beren eragiketarako optimizatu eta erabiltzaileei esperientzia hobea eskaini nahi dieten enpresa eta erakundeentzat.

Hurrengo ataletan, adimen artifizialak datu eta eduki digitalen kudeaketan dituen aplikazio nagusiak aztertuko dira. Era berean, adimen artifizialaren erabileraren benetako kasuak edo adibideak emango dira.

OHARRA

Gai honek zerikusia du "Datu, informazio eta eduki digitalen ebaluazioa" izeneko C1.2 gaitasuneko B2 mailako bideo guztiekin.

Gomendio pertsonalizatuak

Adimen artifiziala eduki digitalak pertsonalizatzeko erabil daiteke, hala nola albisteak, iragarkiak eta produktuen gomendioak. Erabiltzaileen datuak aztertuta, hala nola nabigazio- eta erosketak-historia, erabiltzaile bakoitzarentzat garrantzitsuak eta erakargarriak diren edukiak eskaini ditzake.

Hona hemen gomendio pertsonalizatuak sortzeko teknika erabiltzen duten enpresen benetako adibideak:

- **Netflix.** Erabiltzaileek zer eduki ikusten dituzten aztertzen du, eta informazio hori erabiltzaileen interesekoak izan daitezkeen filmen eta telesailen gomendioak emateko erabiltzen du.
- **Amazon.** Erosketen historia, bilaketak eta nabigazioa aztertuta, gomendio garrantzitsuak eta produktuen iradokizunak eskaintzen ditu.
- **Spotify.** Erabiltzaileen zer entzuten duten aztertzen du, musika-produktuak eskaintzeko eta erabiltzaileen lehentasunetan oinarritutako erreproduzio-zerrenda pertsonalizatuak sortzeko.
- **The Washington Post.** Erabiltzaileek zer eduki irakurtzen dituzten aztertuta, albisteen titularrak pertsonalizatzen ditu eta laburpen pertsonalizatuak sortzen ditu irakurleentzat.
- **H&M.** Erabiltzaileen erosketa-historiala eta estilo-lehentasunak aztertuta, erabiltzaileentzat egokiak izan daitezkeen produktuen gaineko gomendioak ematen ditu.

Edukien sailkapen automatikoa

Eduki digitalak, hala nola irudiak, bideoak eta dokumentuak, automatikoki kategoría espezifikoetan sailka daitezke. Hori oso erabilgarria da, adibidez, komunikazio enpresetan, artikulua atal desberdinetan automatikoki sailkatzeko aukera ematen baitu.

Jarraian, sistema hori erabiltzen duten bi enpresa garrantzitsu aipatuko ditugu:

- **Shutterstock.** Enpresa honek adimen artifiziala erabiltzen du milioika irudi eta bideo automatikoki etiketatzeko eta bere plataforman sailkatzeko. Enpresak irudi eta bideo bakoitza aztertzen du objektuak, pertsonak, animaliak eta beste elementu batzuk identifikatzeko, eta etiketa zehatzak eta esanguratsuak esleitzen dizkio artxibo bakoitzari. Sailkapen automatizatu horri esker, erabiltzaileek erraz aurki ditzakete beren proiektuetarako behar dituzten edukiak.

i Informazio gehiago

Shutterstock argazki-, bideo- eta musika-biltegi estatubatuarra da, bai eta edizio-tresnen hornitzailea ere. Egoitza New Yorken du, eta 2003an sortu zuen Jon Oringer programatzaile eta argazkilariak. Gaur egun, Shutterstock-ek 125 milioi argazki eta ilustrazio inguru ditu lizentzia librearekin, eta 4 milioi bideoklip eta musika-pista erabilgarri lizentziadun. Hasiera batean zerbitzua harpidetza bidezkoa zen, baina 2008tik aurrera aldatu eta erabiltzaile bakoitzaren neurrirako prezioak eskaintzen ditu, bakoitzak erosi nahi duenaren arabera.

shutterstock.com/es

- **Adobe.** Irudiak sailkatzeko duen Adobe Sensei tresnak adimen artifiziala erabiltzen du irudiak automatikoki etiketatzeko, bakoitzaren edukari, konposizioari eta ikus-estiloari buruzko informazio xehatuarekin. Horri esker, erabiltzaileek azkar aurki ditzakete beren sormen-proiektuetarako behar dituzten irudiak. Gainera, marketinari begira, Senseik erabakiak hartzeko informazio baliagarria eskaintzen du, bezeroen portaera aurreikusi eta esperientzia pertsonalizatuak eskaintzeko gai baita. (adobe.com/sensei).

Sentimenduen analisia

Sentimenduen analisia hizkuntza naturalaren prozesamenduko teknika bat da, ikaste automatikoko algoritmoak erabiltzen dituena testuetan adierazitako iritzi, jarrera eta emozioetatik informazioa identifikatu, sailkatu eta ateratzeko, besteak beste, produktuen aipamenak, sare sozialetako argitalpenak eta bezeroen iruzkinak. Teknika honen bidez, testu baten atzean den tonu emozionala ulertu eta kuantifikatu nahi da, eta honela sailkatu: positiboa, negatiboa edo neutroa.

Adimen artifizial bidezko sentimenduen analisia hainbat eremutan erabiltzen da, hala nola marketinean, bezeroarentzako arretan, merkatuen ikerketan eta online ospearen kudeaketan. Informazio hori beren bezeroak hobeto ulertzeko eta esperientzia hobea eskaintzeko erabil dezakete enpresek, eta, horri esker, enpresa-hazkunde handiagoa izan dezakete.

Jarraian, merkataritza-jardueran adimen artifizial bidezko sentimenduen analisiak erabiltzen dituzten enpresen adibide batzuk jaso ditugu:

- **Airbnb.** Sentimenduen analisiaren bidez, bezeroek alokatu dituzten etxeei buruz dituzten iritziak aztertzen ditu, eta, horrela, bezeroari emandako zerbitzua hobetzen du.
- **Coca-Cola.** Kontsumitzaileek beren produktuei eta marketin-kanpainiei buruz dituzten iritziak ebaluatzen ditu, estrategiak horren arabera egokitzeko.
- **Twitter.** Txioak tonu emozionalaren arabera sailkatzeak joerak aztertzeko aukera ematen du.
- **Ford.** Bezeroek beren ibilgailuei buruz dituzten iritziak ebaluatzen ditu, diseinua eta fabrikazioa hobetzeko.

Zereginak automatizatzea

Zereginak adimen artifizial bidez automatizatzeak irauli egin du enpresek beren negozio-prozesuak maneiatzeko duten modua. Adimen artifizialak aukera ematen die enpresei prozesu eta zeregin errepikakorrak automatizatzeko, langileak liberatuz zeregin garrantzitsuagoetara eta sortzaileagoetara bideratzeko. Prozesuen eraginkortasuna eta kalitatea ere hobetzen du, kostuak murriztuz eta eraginkorrago eginez.

Adimen artifiziala funtsezko tresna bihurtu da enpresen produktibitatea eta lehiakortasuna hobetzeko, ingurune gero eta digitalagoan eta automatizatuagoan.

Enpresa asko adimen artifiziala erabiltzen ari dira prozesuak automatizatzeko. Jarraian adibide praktiko batzuk jaso ditugu:

- **Amazon.** Konpainiak robotak erabiltzen ditu bere biltegietan eskaerak jaso eta bidaltzeko. Robotek kamerak eta sentsoak dituzte, biltegietan modu autonomoan nabigatzeko eta artikuluak eraginkortasunez jasotzeko.
- **Siemens.** Eraikinetako energiaren kudeaketa optimizatzen du energiaren kontrol automatikoaren bidez, aintzat hartuta eraikinaren okupazioa eta baldintza meteorologikoak bezalako faktoreak. Horrek kostuak murrizten ditu eta energia-eraginkortasuna hobetzen du.
- **Uber.** Gidari-flota kudeatu eta bidaia-ibilbideak optimizatzen ditu. Algoritmoek denbora errealean aztertzen dituzte datuak, gidariak zer bidaietara esleitu erabakitzeko eta bidaia bakoitzerako biderik egokiena aurkitzeko.

Datuen segurtasunaren hobekuntza

Datuen segurtasuna gero eta kezka handiagoa da gizarte digitalean. Alde horretatik, adimen artifizialak etorkizun handiko irtenbideak eskaintzen ditu datu konfidentzialen babesaren hobetzeko.

Abantaila nagusietako bat jarduera susmagarriak adieraz ditzaketen patroiak denbora errealean detektatzeko gaitasuna da, baita segurtasun-azpiegituran ahuleziak identifikatzeko gaitasuna ere.

Horrela, segurtasun-sistemetan intrusioak prebenitzeaz gain, mehatxu potentzialak detektatzeko eta horiei erantzuteko beharrezko denbora murriztu ahal izango litzateke. Bide batez, erabiltzaileen informazio konfidentzialaren babesaren eraginkortasuna ere hobetzen da.

Hori bereziki garrantzitsua da datu oso sentikorrek erabiltzen diren lan-inguruneetan. Hona hemen adibide batzuk:

- **IBM.** Watson plataforma erabiltzen du segurtasun-datuen kopuru handiak denbora errealean aztertzeke eta jarduera gaiztoak adieraz ditzaketen patroiak edo anomaliak detektatzeko.
- **Microsoft.** Adimen artifiziala erabiltzen du lineako zerbitzuak babesteko, hala nola Office 365 eta Azure.
- **Amazon.** Amazon GuardDuty izeneko segurtasun-plataforma propioa du, merkataritza elektronikoko eta hodeian biltegitratzeko sistemen segurtasuna hobetzeko.

Deepfake delakoen detekzioa

Adimen artifiziala da deepfake teknika erabilia eduki faltsuak sortzearen arduraduna, baina edukiok detektatzea ere ahalbidetzen digu.

Izan ere, irudien edo bideoen patroiak eta ezaugarriak egiazkoak edo faltsuak diren zehazteko azter daitezke. Etengabe bilakatzean den kontzeptua da. Honako hauek dira uneotan eskuragarri dauden tekniketako batzuk:

- 1 | Ezpain-sinkronizaziorik ezaren detekzioa.** Hitz egiten ari den pertsonaren ezpainen mugimendua eta erreproduzitzen ari den soinua bat datozen detektatzen du; bat ez badatoz, edukia deepfake teknika erabilia sortu den adierazgarri da.
- 2 | Ehunduraren eta argiztapenaren analisia.** Eduki baten testura eta argiztapena azter daitezke, manipulatu den egiaztatzeko. Deepfake teknika erabilia sortutako edukietan itxura ez oso errealista detekta daiteke maiz.
- 3 | Aurpegiaren osotasuna.** Gerta daiteke aurpegiak osotasun falta erakustea, hau da, aurpegiaren zati desberdinak bat ez etortzea. Bat ez etortze hori detektatu egin daiteke.
- 4 | Aurpegiaren ezaugarriak aztertzea.** Aurpegiaren ezaugarriak manipulatu diren detektatu egin daiteke, adibidez, bigien kliska eta aupegierarekin lotutako xehetasunak aztertuta.
- 5 | Irudiaren kalitatea.** Irudiaren kalitatea aztertzen da, irudia manipulatu ote den jakiteko. Deepfake teknika erabilia egindako irudiek kalitate txikiagoa izaten dute.

Adimen artifizialaren arriskuak datuen eta eduki digitalen kudeaketan

Adimen artifiziala datu eta eduki digitalen kudeaketan gero eta gehiago erabiltzen den teknologia bihurtu ahala, dituen arriskuei eta erronkei buruzko kezka ere sortzen ari dira.

Adimen artifizialak eraginkortasuna eta zehaztasuna hobetu baditzake ere datuen sailkapenean, prozesamenduan eta analisian, datuen kalitateari eta osotasunari kalte egiten dioten joerak eta akatsak ere ekar ditzake.

Gainera, adimen artifiziala irudi eta bideo faltsuak sortzeko eta edukiak manipulatzeko ere erabil daiteke, eta horrek kezka etikoak eta segurtasunekoak planteatzen ditu online informazioaren benetakotasunaren eta egiazkotasunaren inguruan.

Ildo horretan, garrantzitsua da ulertzea zer arrisku eta erronka dituen adimen artifizialak datu eta eduki digitalen kudeaketan, bai eta horiek arintzeko eta adimen artifiziala modu arduratsuan eta etikoan erabiltzen dela bermatzeko lan egitea ere.

Iritziak indartzea

Adimen artifiziala erabiltzaileen iritziak hainbat eremutan indartzeko ere erabil daiteke.

Adibidez, marketinean, kontsumitzaileen datuak aztertuz, gomendio pertsonalizatuak sortzen dira, eta horrek produktu edo zerbitzu jakin batzuei buruzko iritzia indartzen laguntzen du. Era berean, oso hedatuta dauden joerak eta iritziak antzeman daitezke, ondoren marketinako eta komunikazioko estrategiak definitzeko oinarri izango direnak, bide batez jada nagusi diren joerak eta iritziak are gehiago indartuz.

Politikan, politikarien diskurtsoa eta erretorika aztertuz, boto-emaeleek hautagai jakin batzuei buruz duten iritzian eragin daiteke.

Azkenik, sare sozialetan algoritmo espezifikoak erabiltzen dira erabiltzaileei iraganean partekatu dituztenen antzekoak diren edukiak erakusteko. Horrek erabiltzaileen iritziak indartzen ditu, baina ez hori bakarrik: beste iritzi batzuekiko duten esposizioa mugatzen du.

Erabiltzaileek soilik aurretik dituzten sinesmenak berresten dituzten informazioak jasotzeak gizartearen polarizazioa ekar dezake, talde desberdinen arteko ulermena murriztuz.

Gainera, adimen artifiziala deepfake teknikarekin edukiak sortzeko eta edukiak manipulatzeko ere erabil daiteke, eta horrek desinformazioa eta albiste faltsuak sortzen laguntzen du.

Horrek informazioarekiko konfiantza ahuldu dezake, baita demokrazia bera ere. Beraz, garrantzitsua da auziari heltzea, batik bat aurrez aurreko iritziak indartzeko erabiltzen diren jokabideei dagokienez, lineako informazioaren benetakotasunaren eta egiazkotasunaren inguruko kezka etikoak eta segurtasunekoak planteatzen baititu.

Joera jakinen indartzea adimen artifizialaren bidez

Adimen artifizialaren erabilerak joera jakinak indartzea ekar dezake zenbait egoeraren ondorioz, adibidez entrenamendudatu desegokiak hautatu izana, edo garatutako ikaskuntzako algoritmoek gizartean nagusi diren estereotipoak kopiatu izana.

Adimen artifizialaren bidez joera jakinak indartzeak askotariko ondorioak izan ditzake, honako hauek tartean: diskriminazioa betikotzea, adimen artifizialeko sistemekiko konfiantza murriztea eta gizarteko zenbait talde zerbitzu edo baliabide jakin batzuetarako sarbidetik kanpo geratzea.

Adibidez, 2018an argitaratu zen Amazon enpresaren Rekognition aurpegi-egagutzako sistemak, Ameriketako Estatu Batuetako 28 kongresista poliziaren susmagarritzat jo zituen. Dirudienez, Ameriketako Estatu Batuetako politikarien argazkiak hartu eta 25.000 argazkiko datu-base polizial batekin kontrastatu ziren sistema probatzeko. Bada, aurpegi-egagutzako sistemak, kongresista beltzak eta latinoak lotu zituen bereziki poliziaren datu-baseko susmagarriekin (e.digitall.org.es/rekognition).

Amazon enpresak berak kontrataziorako erabilitako ikaskuntzako algoritmo bat erabiltzeari utzi behar izan zion. Izan ere, algoritmoa sexista zela eta kontratazioetan emakumeak kaltetzen zituela egiaztatu zen (e.digitall.org.es/algoritmo-amazon).

Horregatik guztiagatik, garrantzitsua da joera kaltegarri horiei era proaktiboan heltzea eta lan egitea adimen artifizialeko algoritmo bidezkoagoak eta bidezkoagoak izan daitezen.

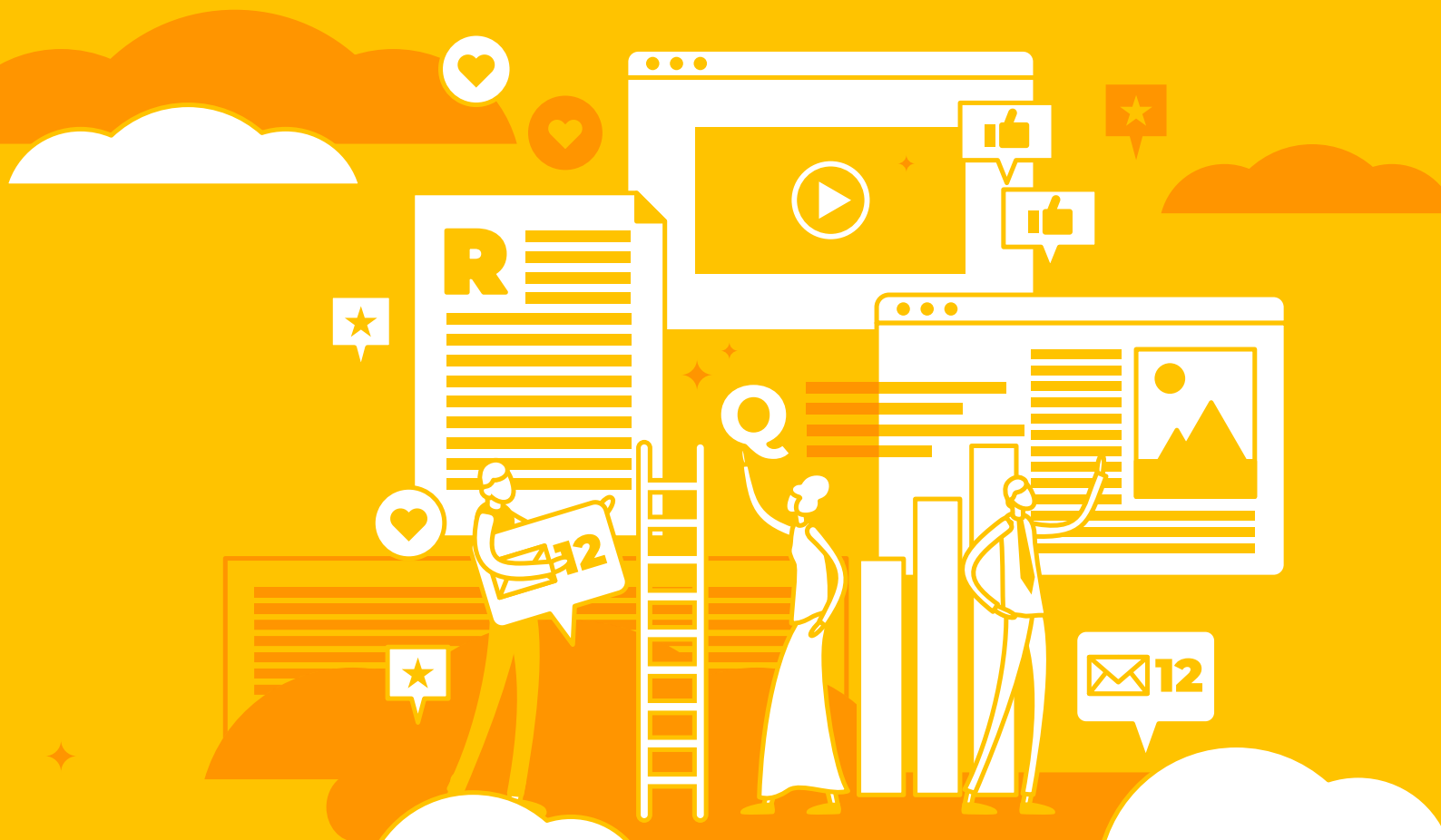

DigitAll

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

1.3

DATUAK, INFORMAZIOA ETA EDUKI DIGITALAK KUDEATZEA

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

B2maila 1.3 Datuak, informazioa eta eduki
digitalak kudeatzea

Gailuak kudeatzea

Gailuak kudeatzea

Biltegitratze-unitateen partizioak

Biltegitratze-unitate sekundario batean partizioak sortzeak datu-bolumen desberdinak modu independentean kudeatzeko aukera ematen du. Sistema eragile bakoitzak biltegitratzeko programa kudeatzaile bat du, sortutako partizioetan fitxategi isolatuen sistemak sortzea, ezabatzea eta aldatzea ahalbidetzen duena.

BILTEGITRATZE LOKALEKO GAILUAK

Biltegitratze-unitateak formateatzea. Formateatze bizkorra eta maila baxuko formateatzea informazioa betiko ezabatzeko. Informazioa kopiatzea fitxategiak konprimatzeko tresnak erabiltza, bai datu handien bolumenak transferitzeko bai segurtasun-kopiak egiteko.

e.digitall.org.es/A1C13B2V03

Partizioen taulak edo mapak disko batean dauden partizioak deskribatzen ditu. GUID (GPT) partizio-taula da gaur egun gehien erabiltzen den eskema. Zenbait partizio mota daude, izango duten erabileraren arabera. Partizio primarioak sistema eragilea biltegitratzera bideratuta daude, eta, hedatuak, berriz, hierarkikoki antolatutako datu-bolumenak biltegitratzera. Abioko partizioek gailua martxan jartzean sistema eragilea kargatzen duen programa bat biltegitratzea ahalbidetzen dute, eta BIOS motakoak edo EFI motakoak izan daitezke. Modernoenak EFI motakoak dira.

Windows sistemetarako partizio motak

Windows 11 sistema eragilean, UEFI software hedagarriko interfaze bateratua duen PC baterako partizio-eskemak honako partizio hauek ditu: sistemaren partizio bat, MSR deitutako Microsoft partizio erreserbatu bat, NTFS formatuko Windows sistema eragilea instalatzen den partizioa, eta sistema berreskuratzeko partizio estra bat.

i Informazio gehiago

Windowsen partizio-eskemak ahalbidetu egiten du disko gogorrek enkriptatzeko BitLocker teknologia erabiltzea.

Esteka honetan duzu informazio gehiago:

e.digitall.org.es/hard-drive-partition

MacOS sistemetarako partizio motak

MacOS sistemetan, GUID partizio-taula bat erabiltzen du partizio-eskemak, eta sistema eragilea Apple APFS edo Mac OS Extended formatuko partizioetan instalatzea onartzen du, betiere 10.13 baino lehenagoko sistema eragilearen bertsioetarako badira.

i Informazio gehiago

MacOS sistemetan, partizio-eskemak Windows motako sistema eragileen jatorrizko instalaziorako bateragarritasuna ahalbidetzen du Intel prozesadoreak dituzten ekipoetan.

Honako esteka hauetan lor dezakezu informazio gehiago: e.digitall.org.es/particiones-mac eta e.digitall.org.es/disk-utilty

Kanpoko biltegitratze-unitateetarako partizio motak

Kanpoko biltegitratze-unitateen partizioak, adibidez USB bidez konektatzen ditugunak, Windoseko biltegitratze kudeatzailea programaren bidez edo MacOSEko diskoen utilitatearen bidez egin daitezke. Sistema eragileen azken bertsioekin bateragarria den biltegitratze bat nahi badugu, GPT partizio-taulako eskema bat erabili beharko dugu, bai eta MS-DOS (FAT32) edo ExFAT formatuko partizioak ere. Azken horiei esker, 4 gigabyte baino gehiagoko fitxategiak biltegitratu ahal izango ditugu.

i Informazio gehiago

ExFAT fitxategi-sistema Microsoftek patentatu zuen, eta aurreko FAT32 fitxategi-sistemaren luzapena da.

Esteka honetan duzu informazio gehiago:

e.digitall.org.es/formatos-discos-mac

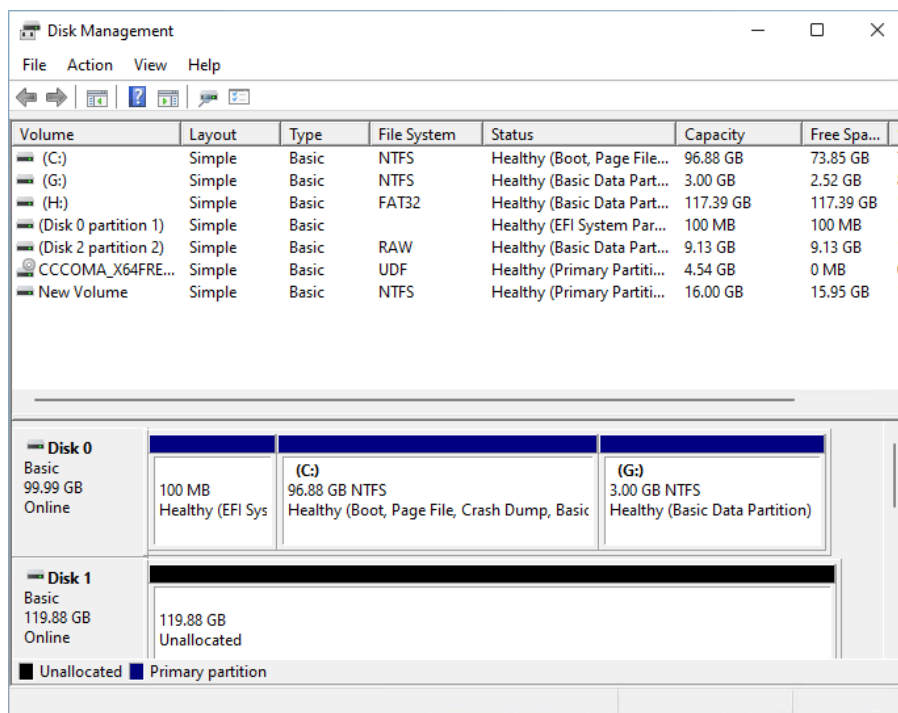
Partizioak formateatzeko tresnak

Partizioak sortu, ezabatu eta formateatzeko, Windows sistemetan diskoen administratzailea erabiltzea komeni da, eta, Apple MacOS sistemetan, diskoen utilitatea.

Gainera, hirugarrenek garatutako beste tresna batzuk ere erabili ditzakegu.

Diskoen administrazioa Windowsen

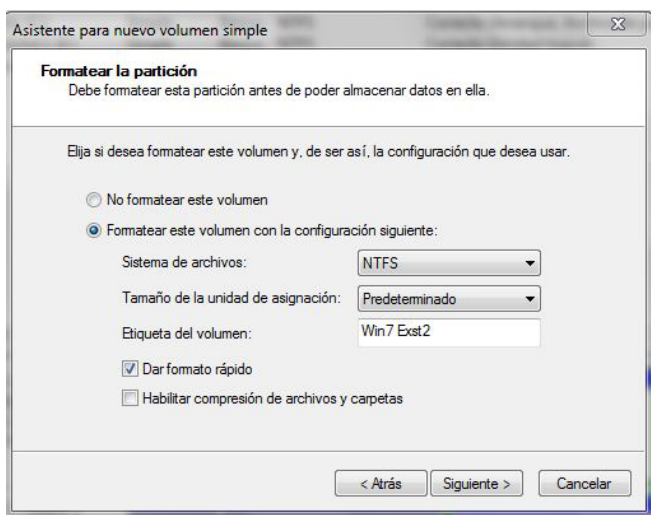
Diskoak administratzeko Windowsen programara "Hasiera" aukeraren gainean saguaren eskuineko botoiarekin klik eginez sar daiteke. Leihoaren erdialdean ekipora konektatutako unitate guztiak ikus daitezke (barrukoak zein kanpokoak), bai eta bakoitzak dituen partizioak ere.

1. irudia. Diskoak kudeatzeko Windowsen programaren leiho nagusia. CCC lizentziadun irudia, helbide honetan lortutakoa: e.digital.org.es/captura-gestion-discos-windows

Partizio bat hautatzen badugu, aukeren menura sar gaitzke saguaren eskuineko botoia sakatuta. Partizioa formateatzea aukeratzen badugu, dauden aukeren artean formateatze mota aukeratu ahal izango dugu: azkarra edo maila baxukoa.

2. irudia. Diskoak kudeatzeko Windowsen programak partizio bat formateatzeko orduan ematen dituen aukerak. CCC lizentziadun irudia, helbide honetan lortutakoa: e.digitall.org.es/captura-formateo-particion

MacOS sistema eragileko diskoen utilitatea

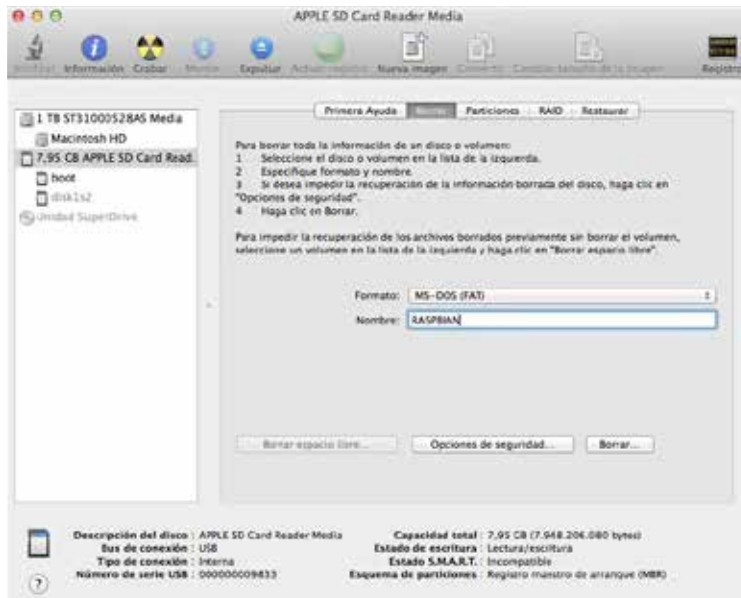
Apple etxeko gailuen diskoen utilitatea aplikazioen karpetan dago, "Utilitateak" izeneko beste karpeta baten barruan. Leihoaren ezkerrean ekipora konektatutako unitate guztiak ikus daitezke (barrukoak zein kanpokoak), bai eta bakoitzak dituen partizioak ere.

3. irudia. MacOS sistema eragileko diskoen utilitatearen leiho nagusia. CCC lizentziadun irudia, helbide honetan lortutakoa: e.digitall.org.es/captura-utilidad-discos

Partizio bat hautatzen badugu, leihoaren goiko aldean ikus ditzakegu erabilgarri dauden aukerak. “Borratu” aukera hautatuz gero, formateatzeko mota aukeratu ahal izango dugu, “Opciones de seguridad” botoian klik eginez.

4. irudia. MacOS sistema eragileko diskoen utilitateak partizio bat formateatzeko orduan ematen dituen aukerak.

CCC lizentziadun irudia, helbide honetan lortutakoa: e.digitall.org.es/ibai

Informazio-galerak saihesteko estrategiak

Gailu elektronikoak egunero erabiltzen ditugunez (ordenagailu pertsonalak, tabletak eta smartphoneak adibidez), beharrezkoa da estrategiak zehaztea gailuotan biltegitratzen dugun informazioa gordetzeko.

Jarraian informazioa ez galtzeko baliatu ditzakegun zenbait gomendio bildu ditugu.

- Saihestu zure gailuek kolpeak edo erorikoak jasatea, eta ahalegindu gailuak hezetasun edo hauts handiko inguruneetan ez erabiltzen.
- Aldizka garbitu bai mahai gaineko ordenagailu pertsonalen bai ordenagailu eramangarrien haizagailuak aire konprimatua erabiliz.
- Mahai gaineko ordenagailu pertsonaletan, erabili etenik gabeko elikadura-sistemak.
- Zure ordenagailu eramangarrian eta gailu mugikorretan, erabili egokiak diren elikagailuak eta kargagailuak. Egiaztatu konexio-kableak egoera onean daudela.
- Babestu zure gailuak karga elektrostatisikoetatik.
- Egin erregulartasunez datuen segurtasun-kopiak kanpoko memoria-unitateetan. Honako hauek erabil ditzakezu:
 - USB disko gogorak zure mahai gaineko ordenagailu pertsonalaren edo ordenagailu eramangarriaren segurtasun-kopiak egiteko.
 - Flash SD memoria-txartelak zure Android gailuen segurtasun-kopiak egiteko, edo, Apple etxeko zure iOS gailuen kasuan, kable bidezko konexio zuzena.
 - Cloud biltegitratze-sistemak, erabiltzen dituzun gailu guztien edukien kopiak eskuragarri izateko.
- Erabili birusen eta malwarearen aurkako programak zure gailu guztietan.
- Babestu zure pasahitzak, adibidez pasahitzak kudeatzeko programa batekin, eta eguneratu aldizka.
- Zure gailuen sistema eragilea eta aplikazioak eguneratu instalatzeko eguneraketak daudenean.

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

B2maila 1.3 Datuak, informazioa eta eduki
digitalak kudeatzea

Eduki konprimatuak kudeatzea

Eduki konprimatuak kudeatzea

Fitxategiak konprimatzea

Fitxategiak konprimatzea ohikoa da biltegiatutako datuen tamaina murrizteko eta beste gailu batzuetara transferitzeko. Fitxategiak konprimatzeko ohiko metodoek bit-errepikapeneko patrioiak bilatzen dituzte, jatorrizko informazioa biltegiatzeko beharrezko memoria murrizteko.

Fitxategi mota batzuek konpresio-ratio baxuak sortzen dituzte, informazioa biltegiatzeko egitura oso trinkoa planteatzen baitute. Hala gertatzen da MP3, JPG edo AVI bezalako multimedia-formatuekin, baita dokumentu batzuekin ere, adibidez PDFak eta Microsoft Officeko dokumentuak.

BILTEGIRATZE LOKALEKO GAILUAK

Biltegiatze-unitateak formateatzea. Formateatze bizkorra eta maila baxuko formateatzea informazioa betiko ezabatzeko. Informazioa kopiatzea fitxategiak konprimatzeko tresnak erabilita, bai datu handien bolumenak transferitzeko bai segurtasun-kopiak egiteko.

e.digitall.org.es/A1C13B2V03

Fitxategiak konprimatzeak aukera ematen die erabiltzaileei segurtasun-kopiak egiteko eta informazioa azkarrago biltegiatzeko, bereziki fitxategiak oso handiak direnean. Gainera, fitxategiak azkarrago transferitzen dira eta datuen integritatea hobetzen da, fitxategiak kaltetzea eragotziz. Bestalde, fitxategi konprimatuak ezin dira zuzenean eskuratu, lehendabizi deskonprimatu egin behar baitira edukira sartu aurretik.

.zip fitxategiak

ZIP fitxategi-formatuak informazio-galerarik gabeko datu-konpresioa jasaten du. ZIP fitxategi batek hainbat fitxategi eta direktorio izan ditzake. Luzapena .zip edo .ZIP izan daiteke. Fitxategiak konprimatzeko formatu erabiliena da, eta 2015ean estandar bat zehaztu zen, zenbait murrizketa zituena plataformen arteko bateragarritasuna bermatzeko.

i Informazio gehiago

ZIP fitxategien formatua 1989an sortu zen, ARC konpresio-formatuaren ordezkotzat gisa. Hainbat konpresio-eskema jasaten ditu, eta DEFLATE metodoa da ohikoena.

Esteka honetan lor dezakezu informazio gehiago: e.digitall.org.es/zip

.rar fitxategiak

RAR fitxategi-formatua fitxategi pribatu bat da, galerarik gabeko konpresio-algoritmo bat duena, Eugene Roshal software-ingeniari errusiarrak garatua. Konpresio-algoritmoa ZIP formatua baino motelagoa da, baina konpresio-tasa hobea eskaintzen du, baita datu-erredundantzia ere. Erabiltzen den fitxategi-luzapena .rar da bolumen konprimaturako eta .rev berreskuratze-bolumenerako. Gainera, fitxategi konprimatuak zatikatu ere egin daitezke (.r00, .r01... luzapenak dituzten fitxategiak).

i Informazio gehiago

RAR fitxategi-formatua 1993an sortu zen. Hirugarren bertsioa Lempel-Ziv eta LZSS konpresio-metodoetan eta PPM parekatze partzialeko iragarpen metodoan oinarrituta dago.

Esteka honetan lor dezakezu informazio gehiago: e.digitall.org.es/rar

.7z fitxategiak

Datuak konprimatzeko eta enkriptatzeko maila desberdinak dituen fitxategi-formatua da .7z fitxategi-formatua. Estandarra 2008an argitaratu zen GNU lizentziarekin, eta gero eta ezagunagoa egiten ari da. RAR fitxategi-formatuak baino konpresio-maila hobek eskaintzen ditu, baina motelagoa ere bada. Fitxategi konprimatuak zatikatzea ere onartzen du.

Muga nagusi bat ere badu: ez du konprimatzen diren fitxategien baimenik gordetzen, eta, beraz, baliteke zenbait kasutan segurtasun-kopiak egiteko egokia ez izatea. Datuak berreskuratzeko bolumenak sortzeko aukera ere ez du ematen.

Informazio gehiago

LZMA erabiltzen du konpresio-metodo ohikoen gisa .7z fitxategi-formatuak, eta AES enkriptazioa (256 biteko klabea).

Esteka honetan lor dezakezu informazio gehiago: e.digitall.org.es/7z

Fitxategiak konprimatzeko tresnak

Microsoft Windows eta Apple MacOS sistema eragileek ZIP formatuko fitxategiak konprimatzeko eta deskonprimatzeko gai dira, hirugarrenen aplikazioak instalatu beharrik gabe. Gainera, hirugarrenek garatutako beste tresna batzuk ere erabil ditzakegu, batzuk doakoak eta besteak ordainpeko lizentziadunak.

Microsoft Windows

Microsoft Windows sistemetan ZIP fitxategiak erabiltzeko programa oso ezagun bat WinZIP da. Programak aukera ematen du Windowseko arakatzailan hautatutako fitxategiak konprimatzeko, zuzenean saguaren eskuineko botoia sakatuta.

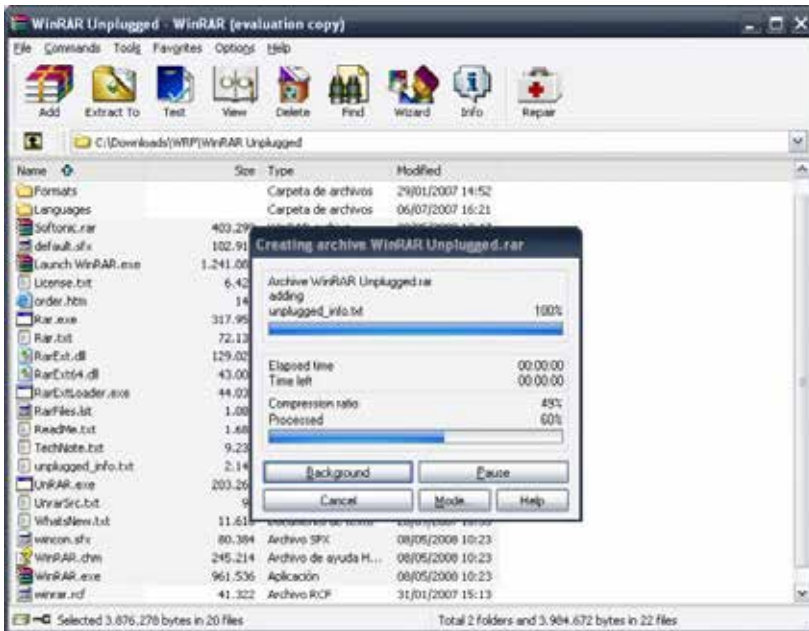
Leihoaren erdialdean konprimatutako fitxategi guztiak agertuko zaizkigu, lortutako konpresio-ratioa eta guzti. Gainera, tresnak aukera ematen du lehendik sortuta dagoen ZIP fitxategi bati fitxategiak gehitzeko (adibidez, fitxategiak hautatuz eta leihoaren erdialdera arrastatuz), bai eta banaka ateratzeko edo aurrez bistartzeko ere.

1. irudia. Windows sistema eragilerako WinZIP programaren leiho nagusia.
CCC lizentziadun irudia, helbide honetan lortutakoa: e.digitall.org.es/captura-winzip

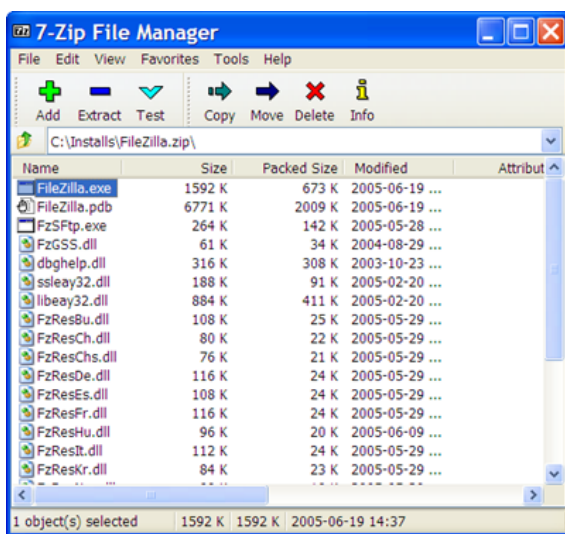

Microsoft Windows sistemetan RAR fitxategiak kudeatzeko asko erabiltzen den beste tresna bat WinRAR da. WinRAR programak WinZIP programaren antzeko ezaugarriak eta erabiltzaile- interfazea ditu.

2. irudia. Windows sistema eragilerako WinRAR programaren leiho nagusia.
CCC lizentziadun irudia, helbide honetan lortutakoa: e.digitall.org.es/captura-winrar bidez lortua

Azkenik, Windows sistemetan 7z fitxategiak erabiltzeko, 7-Zip programa daukagu. 7-Zip programak aurreko bi programen antzeko ezaugarriak eta erabiltzaile- interfazea ditu.

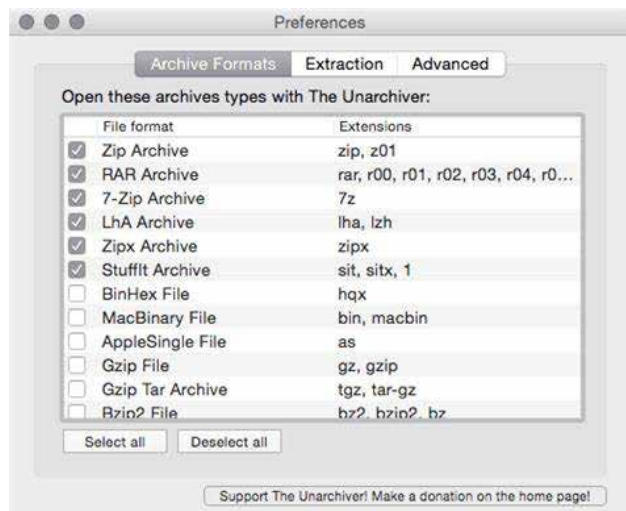

3. irudia. Windows sistema eragilerako 7-Zip programaren leiho nagusia.
CCC lizentziadun irudia, helbide honetan lortutakoa: e.digitall.org.es/captura-7z

Apple MacOS

Apple MacOS sistema eragilerako WinZip, WinRar eta 7-Zip programen bertsioak ere badaude, Microsoft Windows sistema eragilerakoko programen funtzionalitate berberekin. Apple MacOS sistema eragilean asko erabiltzen diren konprimatzeko beste programa batzuk The Unarchiver, Keka eta iZip dira.

4. irudia. The Unarchiver programan eskuragarri dauden artxibo konprimatuen formatu-
auckerak.

CCC lizentziadun irudia, helbide honetan lortutakoa: e.digitall.org.es/unarchiver

Informazio gehiago

Dokumentu honetan, ZIP, RAR eta 7z fitxategi konprimatuen formatuak konprimatzeko eta deskonprimatzeko gehien erabiltzen diren programetako batzuk baino ez ditugu aipatu.

Esteka honetan kontsulta ditzakezun beste programa ugari ere badaude:

e.digitall.org.es/comparison-archivers

Informazioa eta datuak
bilatzea eta kudeatzea

B2maila 1.3 Datuak, informazioa eta eduki
digitalak kudeatzea

Segurtasun- kopieta-ko edukiak kudeatzea

Segurtasun-kopietako edukiak kudeatzea

Segurtasun-kopien kudeaketa

Segurtasun-kopiak egitea informazio pertsonal garrantzitsua edo laneko informazio garrantzitsua aldizka beste gailu batean gordetzean datza. Batzuetan, segurtasun-kopiak beste leku batean ere gordetzen dira badaezpada. Azken batean, informazioa biltegitratzeko hautatu dugun baliabide nagusian izan daitezkeen arazoen ondorioz informazioa galtzea saihestea da helburua. Arazoak askotarikoak izan daitezke, adibidez hardwarearen akatsak, giza akatsak, zibererasoak, fitxategiak hondatzea edo hondamendi naturalak. Garrantzitsutzat jotako informazioa dokumentuek, argazkiek, bideoek eta konfigurazio-artxiboek osatu ohi dute.

Segurtasun-kopien kudeaketako estrategia egoki batek aukera eman behar du gordetako datu-fitxategiak azkar berreskuratzeko.

Segurtasun-kopia motak

Datu guzti-guztiak kopiatzen dituen segurtasun-kopia oso bat egiteko denbora gehiago behar da, bai eta biltegitratze-espazio gehiago ere.

Segurtasun-kopia inkrementala, berriz, azken segurtasun-kopia egin zenetik aldatutako edo egindako fitxategien kopia soilik egitean datza. Segurtasun-kopia inkremental bat egitea, noski, segurtasun-kopia oso bat egitea baino askoz azkarragoa da, eta espazio gutxiago behar da. Datuak berreskuratu behar izanez gero, kopia inkremental guztiak eduki beharko dira. Fitxategi jakin baten segurtasun-kopia berreskuratu behar izanez gero, berriz, kopia inkrementalen gordailu osoan bilatu beharko litzateke.

Segurtasun-kopia diferentziala, berriz, azken segurtasun-kopia osoa egin zenetik aldatutako edo egindako fitxategien kopia soilik egitean datza.

i Informazio gehiago

Helburua ahalik eta datu gutxien galtzea bada, aukerarik onena denbora-errealako segurtasun kopiak egitea da, etengabeko datu babes (CCP) erabiliz. Aldiz, aintzat hartu behar da baliabide ugari erabili behar direla denbora-errealako segurtasun kopiak egiteko, fitxategi bakoitzaren segurtasun-kopia egiten baita bertan aldaketa bat egiten den bakoitzean. Esteka honetan lor dezakezu informazio gehiago: e.digitall.org.es/data-protection

Jardunbide egokiak

Lehenengo urratsa segurtasun-kopiak behar bezala planifikatzea da. Horretarako, honako puntu hauek izan behar dira aintzat:

1 | Datuen garrantzia eta eskuragarritasun-maila zehaztu.

Informazioaren bolumena eta segurtasun-kopiak egiteko eta ondoren informazioa berreskuratzeko beharrezko denbora funtsezko alderdiak dira. Informazio-bolumen oso handi baten segurtasun-kopia egin behar bada, informazio garrantzitsuena identifikatzea gomendagarria da. Horrela eginez gero, lehenetsiak zehaztu ahal izango dira, informazioaren garrantziaren arabera.

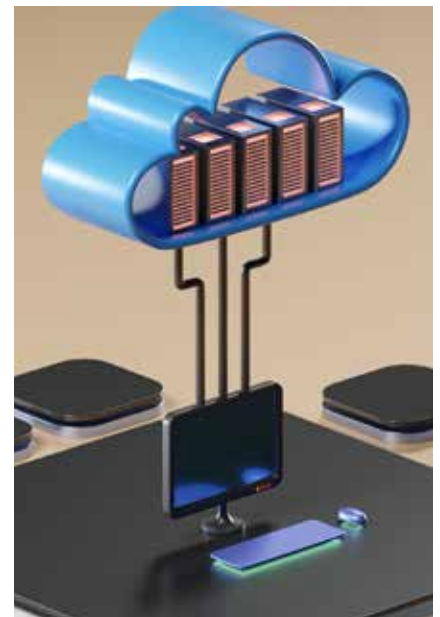
2 | Segurtasun-kopiak egiteko maiztasuna eta bitartekoak erabaki.

Datuen garrantzia eta fitxategiak eguneratzeko maiztasuna funtsezko alderdiak dira segurtasun-kopien maiztasunari eta prozesuan erabili beharreko baliabideei buruzko erabakiak hartzeko.

Segurtasun-kopiak egiteko aukera ugari daude. Kopiatu beharreko datu-kopurua oso handia ez bada, zuzenean kanpoko gailuak erabil daitezke, adibidez CDak, DVDak, Blu-Ray diskoak, kanpoko HDD disko gogorrak edo USB memoriak. Horrez gain, *ad hoc* sareak erabiltzen dituzten kanpoko gailuak ere erabil daitezke, hardwarea eta softwarea ematen dutenak. Beste aukera bat segurtasun-kopiak egiteko softwarea erabiltzea da, edo Clouden oinarritutako zerbitzuak.

3 | Segurtasun-kopiak egiteko plana implementatzea.

Behin segurtasun-kopiak egiteko beharra eta beharrezko baliabideak identifikatu ondoren, arduradun bat hautatu behar da segurtasun-kopien administrazioaz (erakunde bat bada), tresna eta euskarri fisikoez, segurtasun-kopiak egiteko plangintzaz, maiztasunaz, prozesuaren automatizazioaz eta

beharrezko berreskuratze-denborez arduratu dadin. Administrazioaren ardura izango da bai segurtasun-kopiak egiteko prozesua bai segurtasun-kopiak berreskuratzea dokumentatzea.

4 | Segurtasun-kopiak behar bezala egin direla egiaztatu.

Datuen segurtasun-kopiak egitearen arduradunak aldian-aldian egiaztatu behar ditu kopiak egiteko prozesua, bai eta segurtasun-kopiak behar bezala egin direla ere. Hori funtsezkoa da zerbait gertatuz gero balizko datu-galerak minimizatzeko. Gainera, informazioa berreskuratzea behar den denbora ezagutzeko ere baliagarria da.

5 | Segurtasun-kopien plana etorkizunean berrikusteko irizpideak definitu.

Jarduera-aldaketek erabiltzen diren datu-motak eta datu-bolumenak aldatzea eragin dezake. Segurtasun-kopiak administratzearen arduradunak datu-bolumenetan ematen diren aldaketak identifikatzeko gai izan behar du, bai eta aldaketen ondorioz segurtasun-kopiak egiteko edo informazioa berreskuratzea zenbat denbora beharko den zehazteko ere. Horretarako, oso baliagarria da irizpide jakinak definitu eta segurtasun-kopien plana aldian-aldian berrikustea.

i Informazio gehiago

Segurtasun-kopiak egiteko orduan sarri erabiltzen den estrategia "3-2-1" bezala ezagutzen dena da. Estrategiak datuen hiru segurtasun-kopia egitea planteatzen du. Segurtasun-kopiak gutxienez bi gailu edo baliabide desberdinetan egiten dira, eta gutxienez kopietako bat beste leku batean gorde behar da, urruneko baliabideren bat baliatuta.

Esteka honetan izan dezakezu informazio gehiago: e.digitall.org.es/backup

Segurtasun-kopiak egiteko tresnak

Babeskopiak egiteko prozesua automatizatu nahi bada, kopiak modu programatuan egiten dituen software espezifikoa erabil daiteke.

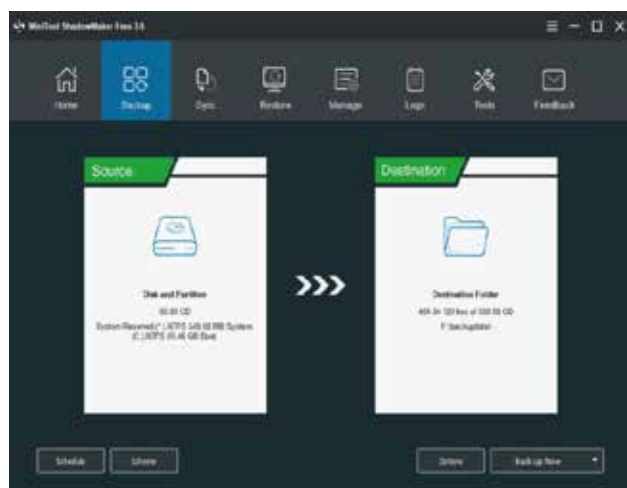
Segurtasun-kopiak egiteko programek bertsioak kontrolatzeko sistema automatikoa dute. Horri esker, fitxategietan eta direktorio-egituretan egiten diren aldaketen jarraipena egin daiteke, segurtasun-kopien eta bertako fitxategien sortze-datak kontrolatzeko sistema bat erabilita. Segurtasun-kopia baten bertsio, berrikuspen edo edizio bat honakoa da: gordetako datu multzoaren une jakin bateko egoera.

Microsoft Windows eta Apple MacOS sistema eragileak dituzten ordenagailu pertsonalak

Microsoft Windowsen oraintsuko bertsioek programa simple bat dute, "Segurtasun-kopia eta berrezartzea" izenekoak. Horri esker, adibidez, USB bidez konektatutako HDD disko gogor batean ditugun fitxategien segurtasun-kopiak kudeatu daitezke. Apple MacOS sistema eragileak antzeko utilitate bat du, Time Machine izenekoak. Cloud biltegitratzea badugu, segurtasun-kopiak zuzenean bertan egin ditzakegu.

Funtzionalitate sofistikatuagoak dituzten tresna ugari daude, segurtasun-kopia inkrementalak, segurtasun-kopia diferentzialak edo ordenagailu pertsonala berreskuratzeke abioko kanpoko unitateak sortzea ahalbidetzen dutenak. Hori da MiniTool ShadowMaker edo Iperius Backup softwareen kasua.

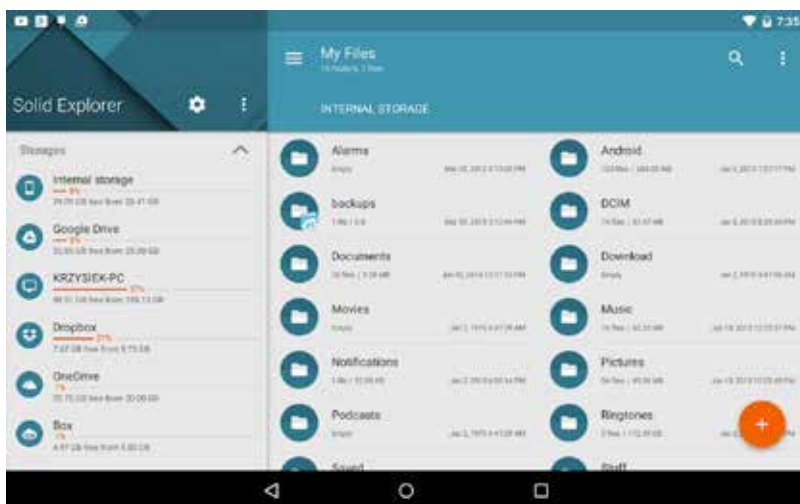

1. irudia. Segurtasun-kopiak egiteko software oso baliagarriak daude, Windows MiniTool ShadowMaker eta Iperius Backup kasu. ICCG lizentziadun irudiak, helbide hauetan lortutakoak: e.digitall.org.es/shadowmaker, e.digitall.org.es/iperius

Android gailuak

Android sistema eragilea erabiltzen duten gailu mugikorren kasuan, aplikazio asko instala ditzakegu Flash SD memoria-txartelak erabiliz segurtasun-kopiak egiteko. Hori da Solid Explorer edo Dr. Fone bezalako aplikazioen kasua.

2. irudia. Android sistema eragilean segurtasun-kopiak egiteko aplikazio ugari daude, SD memoria-txartelak erabiltzen dituztenak horretarako. CCC lizentziadun irudiak, helbide hauetan lortutakoak: e.digitall.org.es/solid-explorer, e.digitall.org.es/drfone

Segurtasun-kopiak hodeian

Segurtasun-kopiak egiteko orduan egiten den funtsezko gomendioetako bat honakoa da: beti izan behar da datuen segurtasun-kopia bat gailutik kanpo gordeta, beste lekuren batean.

Cloud edo hodeian oinarritutako zerbitzuen hazkundeari esker, askoz ere irtenbide osatuagoak agertu dira, eta horiei esker, ordenagailu pertsonaletan eta gailu mugikorretan jasotako informazioaren segurtasun-kopiak gardentasunez, erraz eta automatikoki egin daitezke. Ezinbesteko baldintza bakarra Internet konexioa izatea da, alde ezarrita dagoen unean segurtasun-kopia arazorik gabe egin ahal izateko.

3. irudia. Gero eta ohikoa da segurtasun-kopiak hodeian egitea, iDrive, BlackBlaze eta Acronis Cyber Protect bezalako baliabideak erabilita.

CCC lizentziadun irudiak, helbide hauetan lortutakoak: e.digitall.org.es/idrive, e.digitall.org.es/blackblaze, e.digitall.org.es/acronis

DigitAll

Gaitasun
digitaletan
prestakuntza

Coordinación General

Universidad de Castilla-La Mancha
Carlos González Morcillo
Francisco Parreño Torres

Coordinadores de área

Área 1. Búsqueda y gestión de información y datos

Universidad de Zaragoza
Francisco Javier Fabra Caro

Área 2. Comunicación y colaboración

Universidad de Sevilla
Francisco Javier Fabra Caro
Francisco de Asís Gómez Rodríguez
José Mariano González Romano
Juan Ramón Lacalle Remigio
Julio Cabero Almenara
María Ángeles Borrueco Rosa

Área 3. Creación de contenidos digitales

Universidad de Castilla-La Mancha
David Vallejo Fernández
Javier Alonso Albusac Jiménez
José Jesús Castro Sánchez

Área 4. Seguridad

Universidade da Coruña
Ana M. Peña Cabanas
José Antonio García Naya
Manuel García Torre

Área 5. Resolución de problemas

UNED
Jesús González Boticario

Coordinadores de nivel

Nivel A1

Universidad de Zaragoza
Ana Lucía Esteban Sánchez
Francisco Javier Fabra Caro

Nivel A2

Universidad de Córdoba
Juan Antonio Romero del Castillo
Sebastián Rubio García

Nivel B1

Universidad de Sevilla
Francisco de Asís Gómez Rodríguez
José Mariano González Romano
Juan Ramón Lacalle Remigio
Montserrat Argandoña Bertran

Nivel B2

Universidad de Castilla-La Mancha
María del Carmen Carrión Espinosa
Rafael Casado González
Víctor Manuel Ruiz Penichet

Nivel C1

UNED
Antonio Galisteo del Valle

Nivel C2

UNED
Antonio Galisteo del Valle

Maquetación

Universidad de Salamanca
Fernando De la Prieta Pintado
Pilar Vega Pérez
Sara Alejandra Labrador Martín

Creadores de contenido

Área 1. Búsqueda y gestión de información y datos

1.1 Navegar, buscar y filtrar datos, información y contenidos digitales

Universidad de Huelva

Ana Duarte Hueros (coord.)
Arantxa Vizcaíno Verdú
Carmen González Castillo
Dieter R. Fuentes Cancell
Elisabetta Brandi
José Antonio Alfonso Sánchez
José Ignacio Aguaded
Mónica Bonilla del Río
Odriel Estrada Molina
Tomás de J. Mateo Sanguino (coord.)

1.2 Evaluar datos, información y contenidos digitales

Universidad de Zaragoza

Ana Belén Martínez Martínez
Ana María López Torres
Francisco Javier Fabra Caro
José Antonio Simón Lázaro
Laura Bordonaba Plou
María Sol Arqued Ribes
Raquel Trillo Lado

1.3 Gestión de datos, información y contenidos digitales

Universidad de Zaragoza

Ana Belén Martínez Martínez
Francisco Javier Fabra Caro
Gregorio de Miguel Casado
Sergio Ilarri Artigas

Área 2. Comunicación y colaboración

2.1 Interactuar a través de tecnología digitales

Iseazy

2.2 Compartir a través de tecnologías digitales

Universidad de Sevilla

Alién García Hernández
Daniel Agüera García
Jonatan Castaño Muñoz
José Candón Mena
José Luis Guisado Lizar

2.3 Participación ciudadana a través de las tecnologías digitales

Universidad de Sevilla

Ana Mancera Rueda
Félix Biscarri Triviño
Francisco de Asís Gómez Rodríguez
Jorge Ruiz Morales
José Manuel Sánchez García
Juan Pablo Mora Gutiérrez
Manuel Ortigueira Sánchez
Raúl Gómez Bizcocho

2.4 Colaboración a través de las tecnologías digitales

Universidad de Sevilla

Belén Vega Márquez
David Vila Viñas
Francisco de Asís Gómez Rodríguez
Julio Barroso Osuna
María Puig Gutiérrez
Miguel Ángel Olivero González
Óscar Manuel Gallego Pérez
Paula Marcelo Martínez

2.5 Comportamiento en la red

Universidad de Sevilla

Ana Mancera Rueda
Eva Mateos Núñez
Juan Pablo Mora Gutiérrez
Óscar Manuel Gallego Pérez

2.6 Gestión de la identidad digital

Iseazy

Área 3. Creación de contenidos digitales

3.1 Desarrollo de contenidos

Universidad de Castilla-La Mancha

Carlos Alberto Castillo Sarmiento
Diego Cordero Contreras
Inmaculada Ballesteros Yáñez
José Ramón Rodríguez Rodríguez
Rubén Grande Muñoz

3.2 Integración y reelaboración de contenido digital

Universidad de Castilla-La Mancha

José Ángel Martín Baos
Julio Alberto López Gómez
Ricardo García Ródenas

3.3 Derechos de autor (copyright) y licencias de propiedad intelectual

Universidad de Castilla-La Mancha

Gabriela Raquel Gallicchio Platino
Gerardo Alain Marquet García

3.4 Programación

Universidad de Castilla-La Mancha

Carmen Lacave Roderó
David Vallejo Fernández
Javier Alonso Albusac Jiménez
Jesús Serrano Guerrero
Santiago Sánchez Sobrino
Vanesa Herrera Tirado

Área 4. Seguridad

4.1 Protección de dispositivos

Universidade da Coruña

Antonio Daniel López Rivas
José Manuel Vázquez Naya
Martíño Rivera Dourado
Rubén Pérez Jove

4.2 Protección de datos personales y privacidad

Universidad de Córdoba

Aida Gema de Haro García
Ezequiel Herruzo Gómez
Francisco José Madrid Cuevas
José Manuel Palomares Muñoz
Juan Antonio Romero del Castillo
Manuel Izquierdo Carrasco

4.3 Protección de la salud y del bienestar

Universidade da Coruña

Javier Pereira Loureiro
Laura Nieto Riveiro
Laura Rodríguez Gesto
Manuel Lagos Rodríguez
María Betania Groba González
María del Carmen Miranda Duro
Nereida María Canosa Domínguez
Patricia Concheiro Moscoso
Thais Pousada García

4.4 Protección medioambiental

Universidad de Córdoba

Alberto Membrillo del Pozo
Alicia Jurado López
Luis Sánchez Vázquez
María Victoria Gil Cerezo

Área 5. Resolución de problemas

5.1 Resolución de problemas técnicos

Iseazy

5.2 Identificación de necesidades y respuestas tecnológicas

Iseazy

5.3 Uso creativo de la tecnología digital

Iseazy

5.4 Identificar lagunas en las competencias digitales

Iseazy

El material del proyecto DigitAll se distribuye bajo licencia CC BY-NC-SA 4.0. Puede obtener los detalles de la licencia completa en: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.es>